

Хмельницький національний університет
Навчальний центр заочно-дистанційної освіти
Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Іскри Марини Олегівни
Прізвище, ім'я, по батькові студента(ки)

на здобуття ступеня вищої освіти бакалавра

Бюджетне планування в системі місцевих фінансів за матеріалами управління фінансів та економічного розвитку виконавчого комітету Березівської міської ради Одеської області
назва теми

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
назва

КРФБС 013549.01.02.00

Виконала студентка IV курсу, групи ФБСЗд-20-1 Марина ІСКРА
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник д-р. екон. наук, професор Ніла ХРУЩ
Науковий ступінь, посада Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Нормоконтролер: к.е.н., ст. викладач Ніла ХРУЩ
посада Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:

Зав. кафедри ФБСС
д-р, екон. наук, професор

 Ніла ХРУЩ
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

14 06 2024 р.

Хмельницький 2024

Зміст

	С.
Вступ	5
1 Теоретико-організаційні основи бюджетного планування в системі місцевих фінансів	8
1.1 Сутність, роль та місце бюджетного планування в системі місцевих фінансів	8
1.2 Планування місцевих бюджетів на основі програмно-цільового методу	16
2 Аналітико-практичні аспекти бюджетного планування в системі місцевих фінансів	27
2.1 Аналітична оцінка бюджетного планування в системі місцевих фінансів за матеріалами управління фінансів та економічного розвитку виконавчого комітету Березівської міської ради в 2021-2023 роках	27
2.2 Напрями удосконалення бюджетного планування в системі місцевих фінансів на основі аналізу діяльності управління фінансів та економічного розвитку виконавчого комітету Березівської міської ради	39
Висновки	46
Список використаних джерел	49
Додатки	53

Вступ

Актуальність теми. Важливою складовою політики держави у сфері фінансів є бюджетне планування, ефективність якого визначає кількісні та якісні показники фінансування державних програм, забезпечення економічних і соціальних заходів, формування резервів для оптимального використання усіх видів ресурсів та матеріальних цінностей. Проте невідповідність показників фактичного виконання плановим ускладнює забезпечення реалізації функцій держави та свідчить про існування недоліків в методах та процедурах бюджетного планування на рівні державних та місцевих фінансів. На сьогодні, коли Україна перебуває в умовах воєнного стану, у прагненні євроінтеграції та членства в європейських інституціях, наявність такої значної кількості дестабілізуючих факторів, посилення бюджетних дисбалансів виступає додатковим стимулом для підвищення ефективності бюджетного планування та забезпечення відповідності його реаліям сучасного економічного стану країни.

Питанням висвітлення практичних проблем бюджетного планування у системі місцевих фінансів присвячений значний доробок науковців, особливо із часу імплементації реформи бюджетної децентралізації. Серед них: Балацький Є. О., Власюк Н. І., Західна О. Р., Ломачинська І. А., Чуркіна І. Є., Осипенко С. О., Піхоцька О. М., Ющик Ю. В. В закордонній науковій літературі ґрунтовні наукові дослідження стосовно розвитку місцевих бюджетів проводили такі науковці: Г. Аллегретті, Ч. Герцберг, Н. Діас, Ю. Синтомер, А. Шах та інші. Проте відсутнє єдине трактування бюджетного планування, поняття його змісту, завдань та принципів. Особливо гостро постає питання наповненості місцевих бюджетів в умовах воєнного стану, оскільки підходи до формування ресурсів на місцевому рівні в умовах актуальних викликів та загроз значно різняться від аналогічних заходів у мирний час. Відповідно, питання бюджетного планування в системі місцевих фінансів набуває особливої актуальності й потребує подальшого дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій щодо бюджетного планування в системі місцевих фінансів.

Відповідно меті дослідження були поставлені такі завдання:

– узагальнити теоретичні положення щодо сутності поняття «бюджетне планування», окреслити роль та місце бюджетного планування в системі місцевих фінансів;

– з'ясувати методичні та нормативно-правові основи здійснення бюджетного планування в системі місцевих фінансів;

– дослідити сучасний стан бюджетного планування в системі місцевих фінансів за матеріалами управління фінансів та економічного розвитку виконавчого комітету Березівської міської ради в 2021-2023 роках;

– окреслити основні напрямки вдосконалення бюджетного планування в системі місцевих фінансів.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є бюджетне планування в системі місцевих фінансів.

Предметом дослідження є теоретико-методичні аспекти та практичні рекомендації щодо бюджетного планування в системі місцевих фінансів.

Під час дослідження були застосовані загальнонаукові, а також спеціальні методи: абстрактної логіки, аналізу, синтезу, узагальнення – для критичного вивчення сутності поняття «бюджетне планування»; статистичного, порівняльного аналізу, синтезу, узагальнення – для проведення оцінки сучасного стану бюджетного планування в системі місцевих фінансів; метод статистичних порівнянь – для визначення динаміки та структури планових та фактичних показників доходів та видатків бюджету Березівської МТГ; графічні та табличні методи – для наочного відображення фінансово-економічних результатів виконання місцевого бюджету Березівської МТГ та відображення результатів проведеного дослідження.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні статистичні матеріали, монографічні

дослідження, наукові публікації провідних вчених стосовно засад бюджетного планування в системі місцевих фінансів, інформаційні ресурси мережі Інтернет, звітність про виконання бюджетів ДКСУ, бюджетна та фінансова звітність управління фінансів та економічного розвитку виконавчого комітету Березівської міської ради.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 48 сторінок. Робота містить 11 таблиць, 15 рисунків та 3 додатки. Список використаних джерел складається із 46 найменувань.

1 Теоретико-організаційні основи бюджетного планування в системі місцевих фінансів

1.1 Сутність, роль та місце бюджетного планування в системі місцевих фінансів

Фінансова стійкість в умовах воєнного стану та соціально-економічний розвиток нашої країни багато в чому залежить від внутрішнього ресурсу – стану місцевих фінансів, найбільшу питому вагу в яких в результаті імплементації адміністративно-територіальної реформи та реформи фінансової децентралізації набули бюджети об'єднаних територіальних громад. На їх рівень передані повноваження та значні фінансові ресурси, тепер проводиться секторальну децентралізацію, котра має на меті надання громадянам освітніх, медичних, адміністративних та соціальних послуг абсолютно нової – вищої – якості. Це, в свою чергу, вимагає і нової якості управління місцевими фінансами, розроблення стратегій розвитку громад, розбудови їх інфраструктури тощо. Відповідно все це вимагає оновлених підходів та набуття модернових компетентностей з бюджетного планування системі місцевих фінансів.

Формування комплексного підходу до бюджетного планування, котре включатиме стратегічний, тактичний й оперативний рівні, виступає передумовою ефективної реалізації органами місцевої влади не тільки самої функції бюджетного планування, а й таких як: організації, мотивації та контролю в бюджетному процесі на рівні місцевих фінансів. Ефективність бюджетної політики територіальної громади значною мірою залежить від ефективності бюджетного планування. Глобалізація фінансово-економічних відносин, циклічні фінансові кризи, інші події *force major*, як пандемія та війна

на території нашої країни, спричиняють нові виклики і запити щодо вдосконалення системи бюджетного планування.

Науково-обґрунтований підхід до бюджетного планування є важливою складовою системи місцевих фінансів, за ефективного функціонування якої відбувається безперебійне фінансування бюджетної сфери територіальної громади та фінансування її соціально-економічного розвитку і забезпечення добробуту її жителів. Варто зауважити, що на теперішній момент часу у фінансовій науці немає загальноприйнятого визначення бюджетного планування, а тому здійснимо порівняльний аналіз та дамо характеристику наукового трактування сутності даного поняття різними авторами (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1 – Наукові підходи до трактування сутності поняття «бюджетне планування»

Автор, джерело	Визначення
1	2
Законодавча база	
Бюджетний кодекс України	«Бюджетний процес передбачає здійснення планування його доходів і видатків на наступний рік та на середньострокову перспективу (плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди)» [5]
Як комплекс заходів	
Сафонова Л.Д.	«Комплекс організаційно-технічних, методичних і методологічних заходів із визначення доходів та видатків бюджетів у процесі їх складання, розгляду та затвердження» [38]
Чечетов М.В.	«Комплекс організаційно-технічних, методичних і методологічних заходів із визначення доходів та видатків бюджетів у процесі їх складання, розгляду та затвердження» [45]
Клець Л.Є.	«Комплекс організаційно-технічних, методичних заходів із визначення доходів та видатків бюджетів у ході їх складання та затвердження, що здійснюється з метою забезпечення сталого економічного зростання та проведення цілеспрямованої політики держави» [16]
Галушка Є.О.	«В процесі бюджетного планування визначаються обсяг основних бюджетних показників: доходи, видатки, міжбюджетні трансферти» [10]
Панкевич Л.В., Зварич М.А. та Могиляк П.Я.	«Комплекс організаційно-технічних, методологічних та методичних заходів на таких стадіях бюджетного процесу як складання, розгляд і затвердження бюджетів для визначення обсягів і джерел формування та напрямів використання бюджетних ресурсів держави з метою забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку суспільства» [7]

Кінець таблиці 1.1

1	2
Прохорова Т.П.	«Регламентований законодавством порядок складання, розгляду, затвердження бюджетів, їх виконання і контролю за їх виконанням, затвердження звітів про виконання бюджетів, що входять в бюджетну систему України» [36]
Як інструмент	
Корнієнко Н. М.	«Інструмент досягнення конкретних цілей економічного та соціального розвитку країни, що заснований на програмно-цільовому методі» [17]
Як процес	
Благун І.Г., Воронько Р.М., Бучкович М.Л.	«Науково обґрунтований процес визначення джерел формування і напрямів використання бюджетних коштів» [3]
Василик О.Д., Павлюк К.В.,	«Процес, який здійснюється з метою забезпечення стабільного економічного й соціального розвитку» [8]
Фещенко Л.В., Проноза П.В., Кузьминчук Н.В.	«Процес формування показників бюджетного змісту державними законодавчими та виконавчими органами певного рівня на конкретний період часу» [43]
Коробко Г., Жолобнюк Н.	«Науково обґрунтований процес визначення джерел створення і напрямів використання бюджетних ресурсів в економіці держави з метою забезпечення стабільного економічного й соціального розвитку» [18]
Як розподіл і перерозподіл вартості ВВП	
Базилевич В.Д., Баластрик Л.О.	«Централізований розподіл і перерозподіл вартості валового внутрішнього продукту і національного доходу між ланками бюджетної системи на основі національної соціально-економічної програми розвитку країни в процесі складання і виконання бюджетів та позабюджетних фондів усіх рівнів» [2]
Юрій С.І.	«Централізований розподіл і перерозподіл вартості валового внутрішнього продукту і національного доходу по всіх ланках бюджетної системи та видах фінансових планів на підставі Державної програми економічного і соціального розвитку держави» [46]

Джерело : складено на основі [2, 3, 5, 7, 8, 10, 16, 17, 18, 36, 38, 43, 45, 46]

Отже, як бачимо, більшість науковців висвітлюючи вкрай важливе значення даної категорії у бюджетному процесі на рівні держави та місцевих органів самоврядування, дещо по різному визначають сутність даного поняття: як процес, як інструмент, як комплекс заходів тощо. Проте в більшості своїй всі погоджуються у тому що в основі бюджетного планування лежить узгодження по сумах та термінах джерел та напрямів використання бюджетних коштів, тобто балансування доходів та видатків бюджету відповідного рівня.

Згрупування наукових підходів до визначення сутності поняття «бюджетне планування» наведено на рисунку 1.1

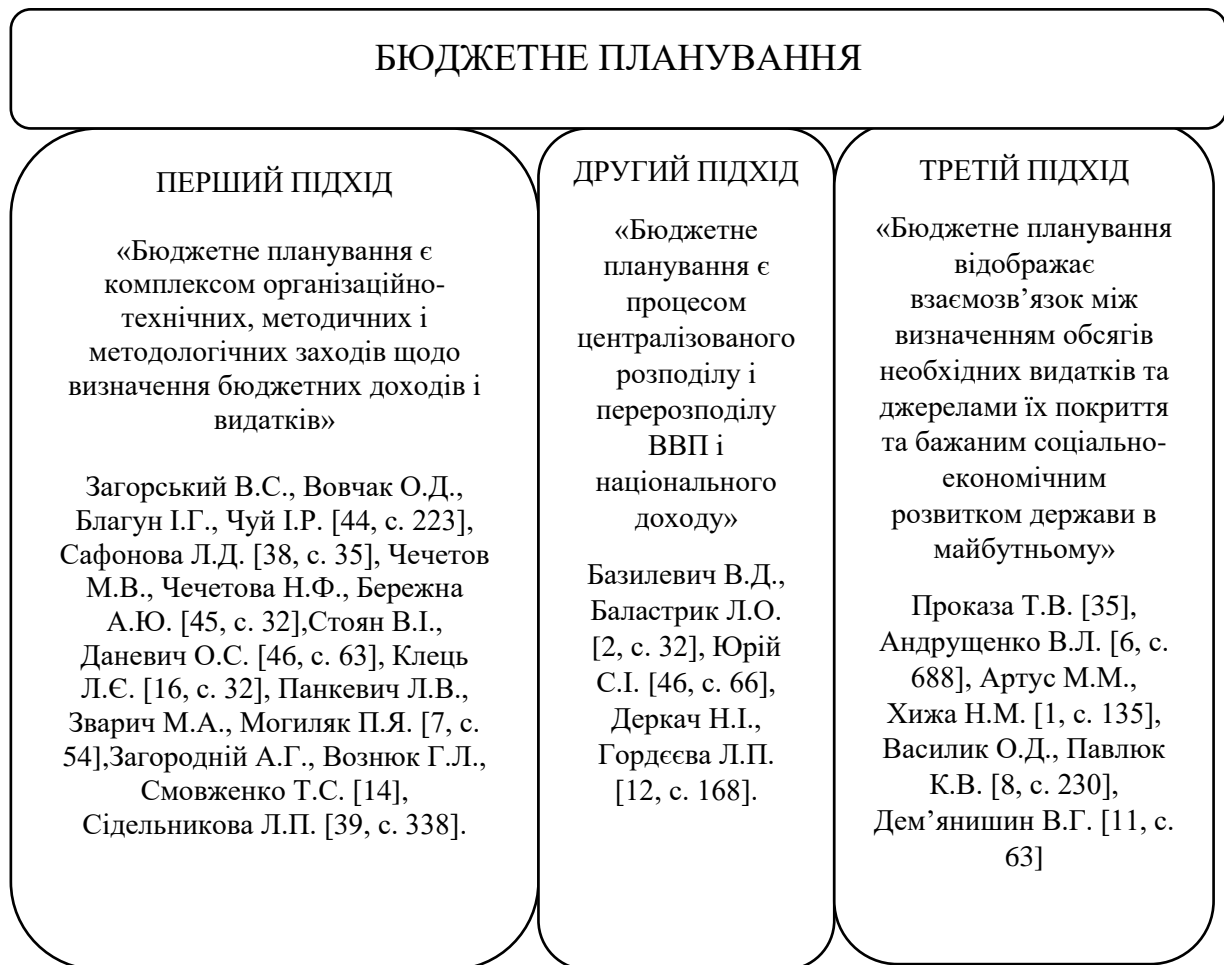

Рисунок 1.1 – Групування наукових підходів до визначення сутності поняття «бюджетне планування» (складено на основі [1, 2, 6, 7, 8, 11, 12, 14, 16, 35, 38, 39, 44, 45, 46])

Проявляється сутність бюджетного планування, як проєкту балансування доходів та видатків бюджетів всіх рівнів, у бюджетному процесі. «Бюджетний процес – регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства» [5].

Взагалі, Бюджетний кодекс є основним документом, після Конституції України, котрим визначаються правові засади функціонування бюджетної

системи, принципи її побудови, основи бюджетного процесу та міжбюджетних трансфертів, а також відповідальність учасників бюджетного процесу за бюджетні правопорушення.

Слід зауважити, що на законодавчому рівні у Бюджетному кодексі України у статті 19 (в редакції від 06.12.2018) прописано такі стадії бюджетного процесу : «1) складання та розгляд Бюджетної декларації (прогнозу місцевого бюджету) і прийняття рішення щодо них; 2) складання проектів бюджетів; 3) розгляд проекту та прийняття закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет); 4) виконання бюджету, включаючи внесення змін до закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет); 5) підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього» [5].

Таким чином, бюджетний процес регламентований Бюджетним кодексом як на державному, так і на місцевому рівнях. Послідовність його етапів типова для обох рівнів бюджетної системи, лише на місцевому рівні на першій стадії складається не Бюджетна декларація, а прогноз місцевого бюджету, проте за своєю сутністю ці документи мають однакову мету складання. На місцевому рівні ситуація із джерелами надходжень та напрямками використання бюджетних ресурсів відрізняється від загальнодержавної лише масштабом. На місцевому рівні масштаб визначається рамками конкретної територіальної громади, району чи області, коли мова йде про укрупнення на рівні району чи області.

Відповідно, процедура бюджетного планування, являючи собою складання проекту балансування доходів та витрат бюджету, охоплює дві перших стадії. Окремо складання прогнозу місцевого бюджету регламентується Бюджетним кодексом, статтею 75¹ : «місцевий фінансовий орган щороку спільно з іншими головними розпорядниками бюджетних коштів відповідно до цілей та пріоритетів, визначених у прогнозних та програмних документах економічного і соціального розвитку України і відповідної території, та з урахуванням Бюджетної декларації складає прогноз місцевого бюджету –

документ середньострокового бюджетного планування, що визначає показники місцевого бюджету на середньостроковий період і є основою для складання проекту місцевого бюджету» [5]. Відмінністю цих стадій бюджетного процесу є те, що складання прогнозу місцевого бюджету являє собою середньострокове планування. «Для середньострокового бюджетного планування середньостроковий період включає плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди» [5]. А на стадії складання проекту бюджету формується проект бюджет одного планового року.

Передумовою для ефективного формування бюджетів на всіх рівнях системи є прогнозування, що виступає елементом макроекономічної політики держави. З одного боку, прогнозування йде спочатку, до процесу планування, але з іншого – виступає як його необхідна складова. Вважаємо за доцільне розглядати бюджетне прогнозування як початковий етап бюджетного планування, оскільки окреслення орієнтирів обсягів майбутніх доходів та витрат потребує оцінки динаміки національного доходу, суверенного боргу, рівнів інфляції, безробіття, облікової ставки НБУ, валютного курсу тощо.

Роль бюджетного планування проявляється у вирішенні завдання встановлення параметрів спрямування бюджетних ресурсів між напрямками фінансування видатків, а також між бюджетами усіх рівнів в процесі формування потоків міжбюджетних трансфертів. Таким чином, об'єктом бюджетного планування як на державному, так і на місцевому рівні є бюджетні ресурси, тобто доходи і видатки бюджету, зокрема, місцевого. А суб'єктами на місцевому рівні є посадові особи фінансових департаментів, управлінь чи відділів виконавчих органів місцевого самоврядування.

Відповідно, оскільки складанням планів займаються посадові особи, то бюджетне планування є суб'єктивною діяльністю. Ефективність зазначеної суб'єктивної діяльності обумовлюється рівнем її організації. Організація ж бюджетного планування буде дієвою тоді, коли ґрунтуватиметься на науково доведених принципах.

До них належать такі принципи [37]:

- комплексного підходу;
- оптимального використання бюджетних коштів;
- раціонального визначення джерел надходження бюджетних коштів;
- єдності бюджетних показників та застосування єдиної методики прогнозування тенденцій та напрямів розвитку території;
- наукове обґрунтування планів, а також відбір дієвих методів забезпечення прогнозованих завдань бюджетними коштами із врахуванням досягнення кінцевих результатів.

Найбільш виразно зміст та сутність бюджетного планування розкривається через здійснення його функцій (рисунок 1.2)

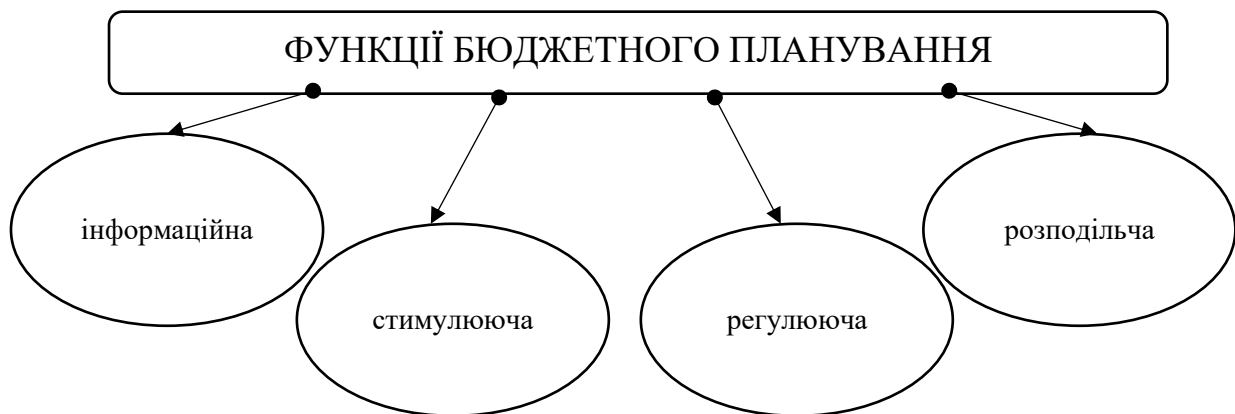

Рисунок 1.2 – Функції бюджетного планування (складено на основі [42])

В результаті реалізації усіх цих функцій в ході бюджетного планування через відбір раціональних форм мобілізації ресурсів та напрямів бюджетного фінансування відбувається відображення бюджетної політики, метою якої є забезпечення добробуту громадян держави, зростання темпів та пропорцій розвитку економіки, а також захист і обороноздатність країни.

Як вже відзначалось вище, бюджетне планування в системі місцевих фінансів здійснюється місцевими фінансовими органами. Стаття 2 БКУ визначає місцевий фінансовий орган як «установу, що відповідно до законодавства України здійснює функції з складання прогнозів місцевих бюджетів, складання, виконання місцевих бюджетів, контролю за витрачанням

коштів розпорядниками бюджетних коштів, а також інші функції, пов'язані з управлінням коштами місцевого бюджету» [5].

Етапи бюджетного процесу на місцевому рівні із відображенням часових рамок наведено на рисунку 1.3.

I етап	II етап	III етап	IV етап
Попередній рік	Бюджетний рік		Наступний рік
Березень–Вересень	Жовтень–Грудень	Січень–Грудень	Лютий–Квітень
Складання проектів бюджетів (із врахування прогнозних показників)	Розгляд та прийняття рішення про місцевий бюджет	Виконання бюджету, внесення змін рішення про місцеві бюджети	Підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету та прийняття відповідного рішення

Рисунок 1.3 – Етапи бюджетного процесу на місцевому рівні (складено на основі [27])

Аксіомою як державних, так і місцевих фінансів є той факт, що бюджетні кошти завжди обмежені. Потрібно дуже реалістично підходити до прогнозування майбутніх надходжень та планування джерел формування надходжень до місцевого бюджету, оскільки немає такого поняття як «державні гроші», є лише «гроші платників податків» і при нестримному зростанні податкового тягаря «крива Лаффера» демонструє зменшення надходження коштів від оподаткування [29]. Відповідно, більш важливою у бюджетному плануванні є роль планування видатків; саме від ефективного прогнозування потреби у бюджетних ресурсах та планування їх розподілу між напрямками залежить економічний розвиток громади.

1.2 Планування місцевих бюджетів на основі програмно-цільового методу

З особливою важливістю проблема прогнозування потреби у бюджетних коштах та планування їх розподілу між напрямками фінансування відповідно до повноважень органів самоврядування постає на рівні місцевих бюджетів територіальних громад в процесі імплементації реформи фіскально-бюджетної децентралізації. Через фінансування видатків місцевих бюджетів відбувається забезпечення розвитку соціально-економічної інфраструктури громад та фінансується забезпечення інтересів різних груп громадян, і в такий спосіб визначається рівень добробуту та надання соціально-культурних послуг.

На якість та ефективність планування видаткової частини місцевих бюджетів чинять вплив такі фактори: кінцева мета від використання бюджетних ресурсів; релевантність інформації, на базі якої проводиться бюджетне планування; методи планування показників бюджету.

Механізм бюджетного планування використовується для виконання одного з етапів бюджетного процесу на місцевому рівні – бюджетного планування. Складається із визначення формування доходів, планування здійснення видатків та міжбюджетного перерозподілу бюджетних ресурсів. Ефективність визначається сукупністю методів бюджетного планування, силою дії та станом внутрішніх та зовнішніх визначальних факторів.

Важливе значення в механізмі бюджетного планування в системі місцевих фінансів має саме науково обґрунтована методологія бюджетного планування, котра поєднує в собі загальні принципи та методи планування. Планування видатків місцевих бюджетів здійснюється за допомогою декількох методів (на рисунок 1.4).

Отже, фундаментальним питанням в процесі бюджетного планування являється визначення методів для застосування під час планування видатків.

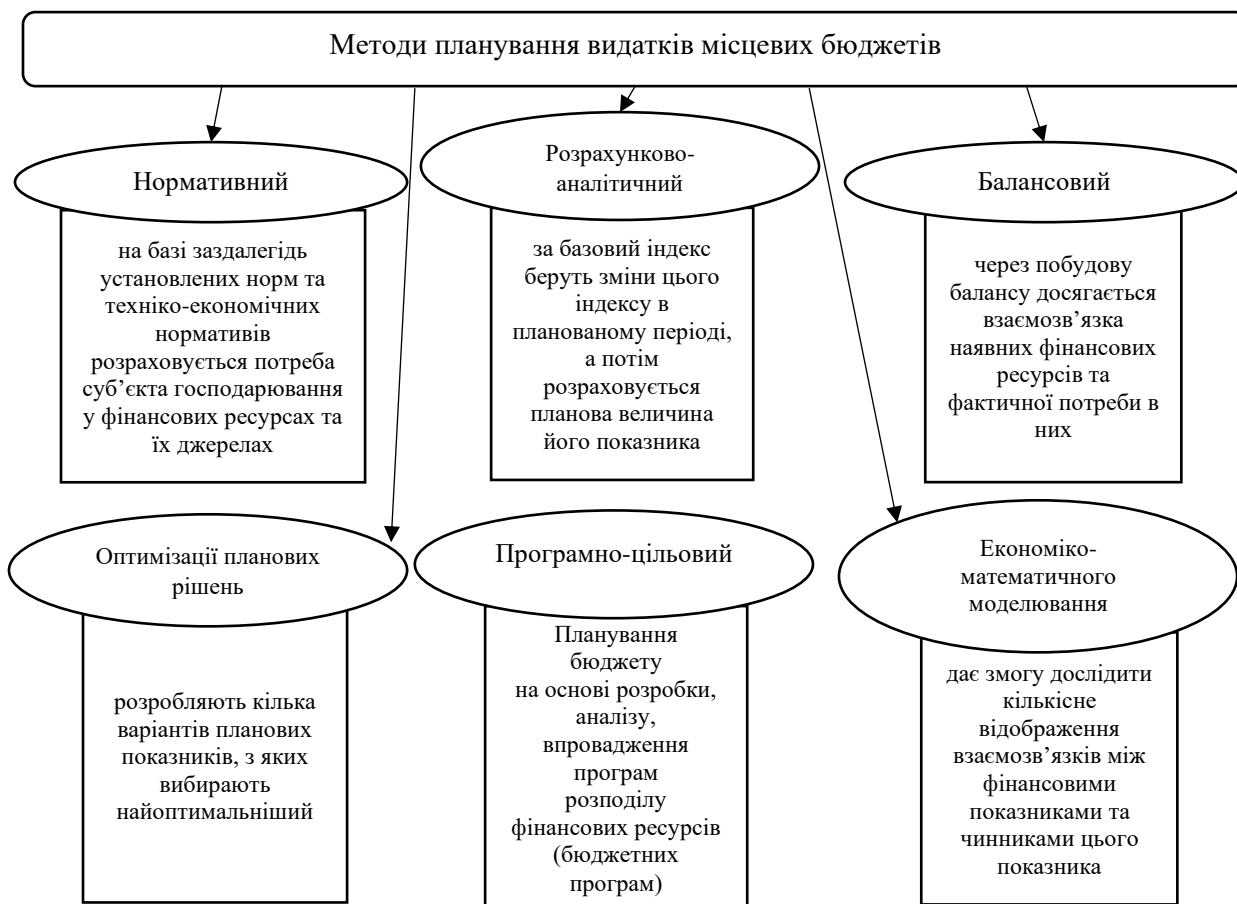

Рисунок 1.4 – Методи планування видатків місцевих бюджетів [13, 25]

На рисунку 1.4 наведені основні методи бюджетного планування: нормативний, розрахунково-аналітичний, балансовий, оптимізації планових рішень, коефіцієнтів, економіко-математичного моделювання та програмно-цільовий. Наприклад, розрахунково-аналітичний метод (метод коефіцієнтів) полягає у вивченні економічної кон'юнктури попередніх періодів та застосуванні певних коефіцієнтів для визначення планових показників бюджетів. Це, так зване, планування «від досягнутого» що, досі має місце, однак таке перенесення в майбутнє минулих тенденцій не спонукає до пошуку резервів та не сприяє економії бюджетних ресурсів. На даний момент пропонується під час бюджетного планування із використанням нормативного методу застосовувати нормативи мінімальної бюджетної забезпеченості на одного жителя в якості критерію оцінки бюджетних потреб регіонів. Слід зауважити, що методи бюджетного планування взаємопов'язані та доповнюють

один одного. Бюджетне планування дохідної та видаткової частин бюджету із застосуванням різних способів розрахунків доходів та видатків на фінальній стадії обов'язково доповнюється балансовим методом, оскільки лише він уможливорює узгодження потреби у фінансуванні з доступними ресурсами. Тут не в пригоді стає метод оптимізації планових рішень. Поєднання їх двох дає можливість уникнути потенційних диспропорцій між доходами та видатками та надати перевагу оптимальному в існуючих обставинах варіанту задоволення суспільних потреб жителів громади. Програмно-цільовий метод додає елементи, за допомогою яких встановлюється зв'язок між ресурсами та результатами.

Розроблений на основі програмно-цільового методу бюджет став результатом формування у другій половині ХХ століття нових підходів щодо планування з метою уникнення обмежень постатейно складного бюджету, забезпечення керівництва інформацією та встановлення зв'язку між вкладеними ресурсами та отриманими результатами. Нормативно-стратегічну орієнтацію під час бюджетного планування з акцентом на результат запроваджено федеральним урядом Сполучених Штатів, котрий зобов'язав органи виконавчої влади до 30.09.1997 р. розробити «стратегічний п'ятирічний план свого розвитку, в якому мали бути узгоджені стратегічні завдання із описом засобів, в першу чергу фінансових, що необхідні для їх досягнення» [4]. Цілі та завдання повинні були бути таким, щоб можна було проводити щорічну оцінку якості їх виконання. Отже, акцент на оцінювання результату переважає з 1999 р., а з 2005 р. ці плани результативності діяльності набули форми вже бюджетів з орієнтацією на результат. Набули вони і програмного характеру через необхідність подавати до Конгресу щорічних звітів результативності виконуваних ними програм.

За цим зразком і в країнах ЄС досвід результативно-орієнтованого планування набув широкого розповсюдження, адже тут також розробляють бюджети на довгострокову перспективу. В ході реформи бюджетно-фіскальної

децентралізації позитивний досвід активно запроваджується і у вітчизняній практиці планування бюджетів.

На сьогодні в Україні законодавчо визначено обов'язкове застосування програмно-цільового методу, що закріплено відповідно до статті 20 Бюджетного кодексу «у бюджетному процесі програмно-цільовий метод застосовується на рівні державного бюджету та на рівні місцевих бюджетів» [5].

Програмно-цільовий метод, як видно з рисунку 1.4, являє собою планування бюджету на основі розробки, аналізу, впровадження програм розподілу фінансових ресурсів (бюджетних програм).

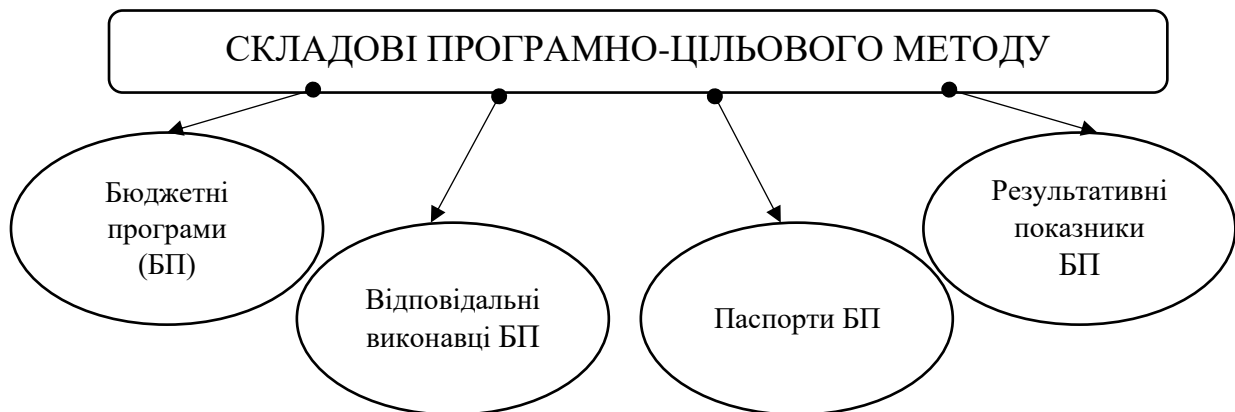

Рисунок 1.5 – Особливі складові програмно-цільового методу у бюджетному процесі (складено на основі [5])

«Бюджетна програма – сукупність заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань та очікуваного результату, визначення та реалізацію яких здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій» [5].

Відповідальним виконавцем як може бути головний розпорядник бюджетних коштів за програмами, виконання яких забезпечується його апаратом, та/або розпорядник нижчого рівня, котрий забезпечує їх виконання у системі головного розпорядника.

Результативні показники визначаються для проведення оцінки ефективності та включають кількісні та якісні показники, що характеризують рівень досягнення мети, виконання завдань, вимірюють обсяги та якість надання публічних послуг. Суть програми, мета, цілі та завдання, виконавці та результативні показники вказуються у паспорті бюджетної програми. По суті, бюджетні програми деталізують та ідентифікують відповідальність за бюджетним фінансуванням, спланованим у місцевому бюджеті в більш агрегованому вигляді.

Таким чином місцевий фінансовий орган в процесі планування видатків разом із головними розпорядниками бюджетних коштів під час складання прогнозу місцевого бюджету та проекту бюджету на плановий бюджетний період формує перелік бюджетних програм із врахуванням середньострокових планів економічного і соціального розвитку. Тут доцільно виокремити, що частиною дев'ятою статті 20 в редакції 06.12.2018 від даний метод передбачає застосування середньострокового бюджетного планування, в рамках якого здійснюється складання прогнозу місцевого бюджету. Ті місцеві бюджети, що мають відносини з державним бюджетом, а саме: обласні, районні бюджети, бюджети міст обласного значення та бюджети об'єднаних територіальних громад, починаючи з 2016 року складають проєкт місцевих бюджетів на наступний бюджетний рік (2017 рік) в обов'язковому порядку застосовують програмно-цільовий метод у бюджетному процесі. Під час складання решти бюджетів, котрі не мали взаємовідносин із державним бюджетом, програмно-цільовий метод потрібно почати застосовувати починаючи із 2018 року, тобто під час складання проєктів місцевих бюджетів на 2019 рік. Отже, на даний момент часу, 2024 рік, усі місцеві бюджети формуються із застосуванням програмно-цільового методу [21].

Регламентує всі процедури щодо місцевих бюджетів глава 12 Бюджетного кодексу «Складання, розгляд, затвердження, виконання та звітність місцевих бюджетів [5].

Модель бюджетного процесу за програмно-цільовим методом представлена на рисунку 1.6.

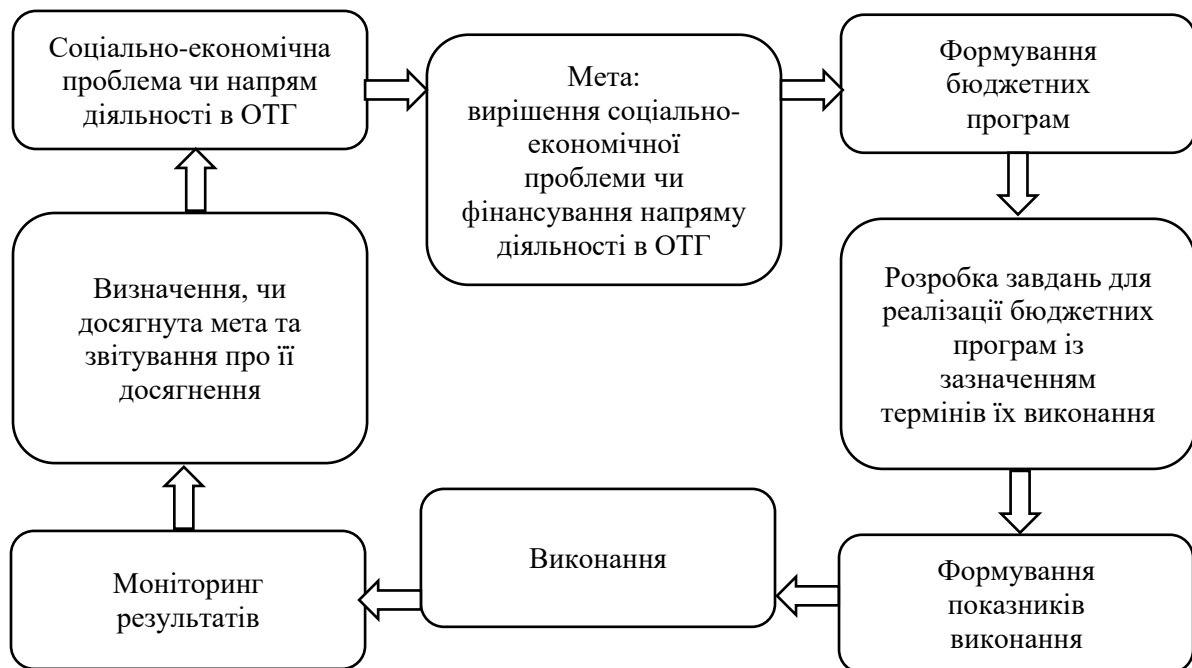

Рисунок 1.6 – Модель бюджетного процесу на основі програмно-цільового методу (складено на основі [5])

На відміну від бюджету, складено за традиційною методикою, застосування програмно-цільового методу забезпечує таку функцію фінансового контролю, котра базуватиметься на результатах програми. В умовах застосування програмно-цільового методу відповідальний виконавець отримує ресурси для надання публічних послуг, межі для котрих чітко визначені: якісні показники, кількість і періодичність тощо. Це сприяє всебічній оцінці функціонування виконавця, що чинить позитивний вплив на якість послуг, зростання ефективності видатків, розширення відповідальності бюджетних установ за результати праці, досягнення стратегічних цілей.

Результативні показники – це показники, на базі яких проводиться оцінка ефективності використання бюджетних ресурсів, що передбачені задля фінансування виконання бюджетної програми, задля досягнення її мети та виконання завдань (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 – Показники виконання та результативності бюджетних програм, що використовуються у окремих країнах

США	Велика Британія	Австралія	Нова Зеландія	Україна
Затрати	Затрати	Затрати	Затрати	Затрати
Продукт Результативність	Результативність	Продукт Результативність Кількість	Кількість	Продукт
Ефективність	Ефективність	Ефективність, Своєчасність	Своєчасність	Ефективність
Якість	Якість	Якість Вплив Користь	Якість	Якість

Джерело: складено на основі [5, 21]

У таблиці 1.3 наведено відповідність системи результативних показників загальноекономічним категоріям.

Таблиця 1.3 – Результативні показники оцінки виконання бюджетної програми

Показник	Характерна ознака	Співставність із фактором праці	Одиниця вимірювання
Затрати	Хто надає послугу? За рахунок чого виробляється послуга?	Засіб надання послуги (людські ресурси, матеріальні засоби праці)	Абсолютне вираження (штуки, м ² , м ³ , одиниці тощо)
Продукт	На що спрямовані зусилля? На кого діємо в процесі надання послуг?	Об'єкт надання послуги (предмет праці)	Абсолютне вираження (особи, учні, м ² , м ³ , ліжко-дні тощо)
Ефективність	Вартість одиниці продукту в грошовому вимірі. Частка показника затрат на одиницю продукту.	Продуктивність праці в процесі надання послуги	Відносна величина (грн/день, грн/м ² ремонту, штатних одиниць вчителів/ 1 учня тощо)
Якість	Що отримано в результаті виконання програми?	Результат праці від наданої послуги	Відносна величина (темп зростання в порівнянні із базовим періодом, зниження рівні витрат тощо)

Джерело: складено на основі [5]

Застосування результативних показників для оцінки виконання бюджетної програми є основою для якісного та кількісного аналізу стану виконання бюджетної програми у контексті фінансування та досягнення соціального ефекту. В межах кожного завдання програми можуть бути визначені як показники всіх груп, так і лише окремі, що залежить від специфіки завдання. Результативні показники повинні доповнювати один одного. Показників не повинно бути забагато, щоб не переобтяжувати ними програмно-цільовий бюджет.

Оскільки, результативні показники є підґрунтям для оцінки програм, на основі якої проводиться подальше коригування програми, то саме результативні показники є базовим інструментом бюджетного планування на основі програмно-цільового методу.

На відміну від планування за постатейним принципом під час планування місцевого бюджету за програмно-цільовим методом змінюються акценти на планування соціально-економічних результатів з планування та контролю за видами видатків. Розподіл бюджетних коштів ґрунтується на показниках соціально-економічної ефективності та посилюється відповідальність розпорядників, адже програми за якими не досягаються встановлені результати припиняють отримувати фінансування.

Ще однією особливістю застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі на державному та місцевому рівнях відповідно до частини 9 статті 20 Бюджетного кодексу є «застосування середньострокового бюджетного планування, в рамках якого здійснюється складання Бюджетної декларації (прогнозу місцевого бюджету)» [5].

Для середньострокового планування плановий період включає плановий та наступні за ним два бюджетні періоди. Даний вид планування не передбачає встановлення точних цифр, а тільки приблизні показники доходів та видатків. Цей процес є безперервним, багаторівневим та централізованим, спрямованим на усунення дисбалансів між видатками та потребами реалізації заходів

бюджетної політики органів місцевого самоврядування за визначеними пріоритетами.

У період воєнного стану середньострокове бюджетне планування призупинено, оскільки негативний вплив воєнних дій та неможливість достовірно визначити наслідки унеможливають формування реалістичних прогнозів та бюджетних показників на середньостроковий період. До бюджетного законодавства внесена низка змін, зокрема, пунктом 22 Прикінцевих положень встановлено, що в умовах воєнного стану, не застосовуються певні норми Бюджетного Кодексу. Серед них і норма статті стаття 75¹ та пов'язані з нею норми щодо прогнозів місцевих бюджетів. Прогноз місцевих бюджетів у 2022 році не складався, проте проєктів місцевих бюджетів на 2023 рік формувались із дотриманням вимог Бюджетного та Податкового кодексів. Водночас, на виконання Меморандуму з МВФ у 2023 році, на 2024 рік було представлено показники державного бюджету на 2025-26 роки, що стане підґрунтям для відновлення застосування середньострокового бюджетного планування. Так, Законом «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо забезпечення передбачуваності бюджетної політики та посилення боргової стійкості» [33] з 01.01.2024 року відновлено складання Бюджетної декларації, що є документом середньострокового бюджетного планування. Так само плануються і зміни щодо відновлення норм статті 75¹ в частині формування у 2024 році прогнозу місцевого бюджету. 26.03.2024 р. КабМін схвалив законопроект, спрямований на вдосконалення бюджетного планування в системі місцевих фінансів, що передбачає «відновлення середньострокового планування та адаптацію бюджетних норм до актуальних потреб громад» [22].

Прикінцеві та перехідні положення Бюджетного кодексу регламентують особливості бюджетного планування в умовах дії воєнного стану. Розглянемо їх детальніше.

Частина 22² встановлює гнучкість та адаптивність бюджетного планування: в умовах воєнного стану органи місцевого самоврядування можуть

приймати рішення про перерахування коштів з місцевих бюджетів до державного бюджету з подальшим розподілом таких коштів Кабінетом Міністрів України, а також, як виняток на заходи територіальної оборони, задоволення продовольчих потреб цивільного населення, на оплату транспортних послуг, пально-мастильних матеріалів, облаштування місць розміщення внутрішньо переміщених громадян, оплату інших заходів, спрямованих на підтримку цивільного населення в умовах воєнного стану, на заходи з ліквідації наслідків збройної агресії.

Частина 22⁵ встановлює, з метою відсічі збройної агресії органи місцевого самоврядування можуть приймати рішення про: як виняток з норм 85 статті БКУ, здійснення, видатків, не притаманних місцевим бюджетам, та видатків на утримання бюджетних установ одночасно з різних бюджетів. Таке фінансування відбувається через міжбюджетний трансферт з відповідного місцевого бюджету; як виняток з норм 72 статті БКУ, передачу коштів із спеціального фонду до загального фонду місцевого бюджету, відповідно бюджет може затверджуватися з профіцитом за спеціальним фондом та з дефіцитом за загальним фондом.

Частина 22⁶ встановлює, як виняток з норм 72 та 74 статей, місцеві запозичення від міжнародних фінансових організацій можуть спрямовуватися на поточні видатки місцевих бюджетів та надання фінансової підтримки комунальним підприємствам для погашення ними кредитів, залучених у міжнародних фінансових організаціях у попередні періоди під місцеві гарантії, якщо таке цільове призначення передбачено умовами кредитних угод з міжнародними фінансовими організаціями.

Частина 22⁸ встановлює, що вільні залишки коштів місцевих бюджетів, в т.ч. спеціального фонду (крім власних надходжень бюджетних установ) спрямовуються на оплату праці працівників бюджетних установ, нарахування на заробітну плату, придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів, забезпечення продуктами харчування, оплату комунальних послуг та енергоносіїв, обслуговування та погашення місцевого боргу, соціальне

забезпечення, заходи та роботи з територіальної оборони, підтримку сил безпеки і оборони, будівництво укриття населення, фортифікаційних споруд (з можливістю передачі таких коштів іншому місцевому бюджету).

Принцип публічності також було піддано деякій модифікації в умовах воєнного стану, оскільки, громади мають деякі обмеження в питанні оприлюднення рішення про бюджет. Потреба публікації рішення про місцевий бюджет визначена у статті 28 Бюджетного кодексу та в Законі «Про доступ до публічної інформації». Якщо у органу самоврядування є офіційний веб-сайт, то інформація має бути оприлюднена на цьому веб-сайті із зазначенням дат оприлюднення і оновлення інформації не пізніше 5 робочих днів; а якщо немає, то не пізніше 10 днів – у відповідних газетах, визначених місцевою владою. Публічна презентація звітності про виконання бюджету проходить до 20.03 року, наступного за звітним. Показники оприлюднюються у порівнянні з аналогічними їх значеннями за попередній період із відображенням динаміки змін. Виключенням є документи, що містять інформацію з обмеженим доступом, тоді для ознайомлення надається лише та інформація, доступ до якої не обмежено. Наприклад, інформація про видатки щодо територіальної оборони не оприлюднюється згідно Закону «Про основи національного спротиву» [34] Слід відмітити, що органи місцевого самоврядування повинні надавати пояснення за запитом на інформацію.

Отже, місцевий бюджет, бюджет територіальної громади знаходиться у сильній та прямій залежності від усіх сфер життєдіяльності територіальної громади, оскільки, він, з одного боку, залежить від економічних, фінансових та соціальних процесів у громаді, а з другого боку – стан та якість бюджету прямо та опосередковано впливає на ці процеси. Як було розглянуто, задля досягнення бажаного результату щорічні проекти місцевого бюджету та бюджетні програми повинні узгоджуватись і підпорядковуватись меті та цілям середньострокового плану, визначеного органами місцевого самоврядування.

2 Аналітико-практичні аспекти бюджетного планування в системі місцевих фінансів

2.1 Аналітична оцінка бюджетного планування в системі місцевих фінансів за матеріалами управління фінансів та економічного розвитку виконавчого комітету Березівської міської ради в 2021-2023 роках

Протягом 2-х років дослідженого періоду в Україні тривають повномасштабні військові дії, що накладають відповідний відбиток на стан місцевих фінансів та умови балансування доходів та видатків місцевих бюджетів. Бюджетне планування, тобто визначення всіх сутнісних показників місцевих бюджетів відбувається в обставинах *force major*. Місцеві бюджети зіткнулись із проблемами недоотримання запланованих надходжень, руйнуванням життєвоважливої інфраструктури, внутрішньою міграцією громадян, релокацією підприємств, що постало загрозою для ефективного виконання делегованих місцевому самоврядуванню повноважень. Задля досягнення економічної стійкості та фінансової стабільності необхідно забезпечувати безперервне виконання місцевих бюджетів, навіть і у такий непрогнозований час.

Базою забезпечення матеріального добробуту населення є ефективне використання інструментарію місцевих фінансів, узгодження показників доходів та видатків за їх обсягами та термінами надходження та витрачання, тобто забезпечення безперебійного руху бюджетних ресурсів, значна частина котрих в результаті імплементації реформи фінансової децентралізації зосереджується у місцевих бюджетах різних рівнів. Варто також відмітити, що разом із тим, видатки місцевих бюджетів на військові та соціальні напрямки зростають під тиском ускладнення ситуації, отже, зростає і обсяг бюджетного

дефіциту. В таблиці 2.1 подано показники виконання місцевих бюджетів України за 2021-2023 рр. у розрізі відповідних фондів бюджетів.

Таблиця 2.1 – Виконання місцевих бюджетів України за 2021-2023 рр.

Показники місцевих бюджетів	Всього, млрд грн			Загальний фонд, млрд грн			Спеціальний фонд, млрд грн		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Доходи	580,7	555,1	652,6	502,0	527,0	590,5	78,7	28,1	62,1
Видатки	569,4	484,3	646,8	408,9	421,5	476,3	160,6	62,8	170,5
Кредитування	0,2	0,9	0,4	0,3	1,0	0,4	-0,1	-0,1	0,0
Дефіцит (-)/ Профіцит (+)	11,0	69,9	5,4	92,9	104,5	113,9	-81,8	-34,6	-108,5

Джерело: складено на основі [24]

За досліджений період бачимо у 2022 році адекватне ситуації воєнного стану «просідання» доходів та видатків місцевих бюджетів. Хоча загалом за період доходи, видатки і кредитування зросли. На рисунку 2.1 наведено динаміку балансу показників місцевих бюджетів за 2021-2023 роки.

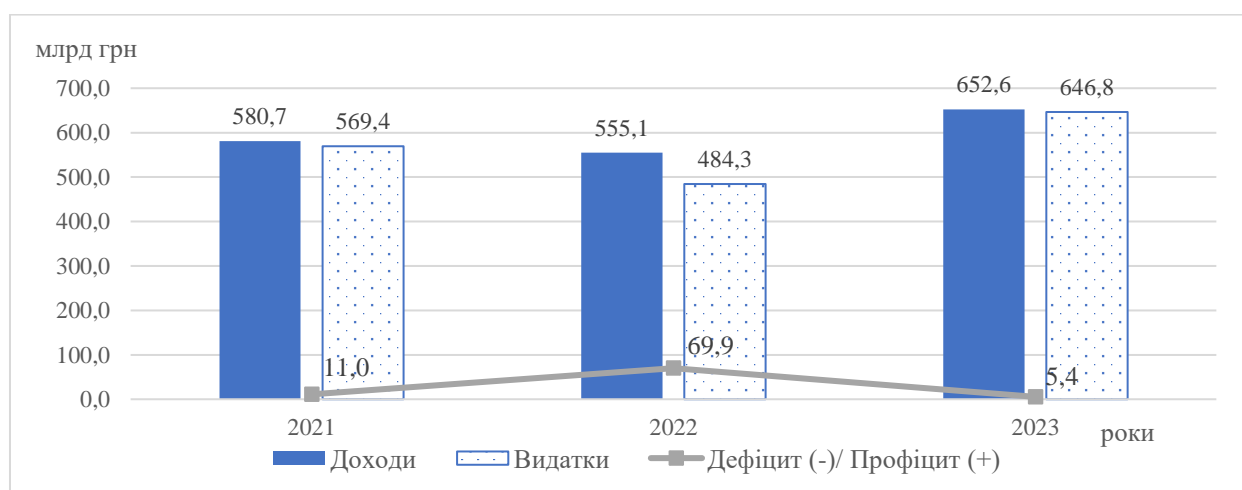

Рисунок 2.1 – Баланс показників виконання місцевих бюджетів за 2021-2023 рр.

(побудовано на основі [24])

Незважаючи на складну ситуацію, слід відмітити виконання місцевих бюджетів протягом усього дослідженого періоду з профіцитом, хоча тенденція

демонструє зменшення його у 2023 р. Підтверджують тенденцію загального зростання показників виконання місцевих бюджетів за період 2021-2023 років, проте із «просіданням» у 2022 році, і темпи їх росту (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Динаміка показників виконання місцевих бюджетів за 2021-2023 рр.

Показники місцевих бюджетів	Всього, %			Загальний фонд, %			Спеціальний фонд, %		
	2022/2021	2023/2022	2023/2021	2022/2021	2023/2022	2023/2021	2022/2021	2023/2022	2023/2021
Доходи	95,6	117,6	112,4	105,0	112,0	117,6	35,7	221,3	78,9
Видатки	85,0	133,6	113,6	103,1	113,0	116,5	39,1	271,8	106,2
Кредитування	383,9	40,6	155,8	318,3	37,2	118,4	97,1	-7,9	-7,7
Дефіцит (-)/ Профіцит (+)	633,5	7,7	49,1	112,5	109,0	122,6	42,3	313,2	132,5

Джерело: складено на основі [24]

На рисунку 2.2 наведено результати порівняння фактичного виконання показників місцевих бюджетів із їх плановими сумами, тобто рівень виконання, що характеризує ступінь досягнення сформованих на стадії бюджетного планування показників.

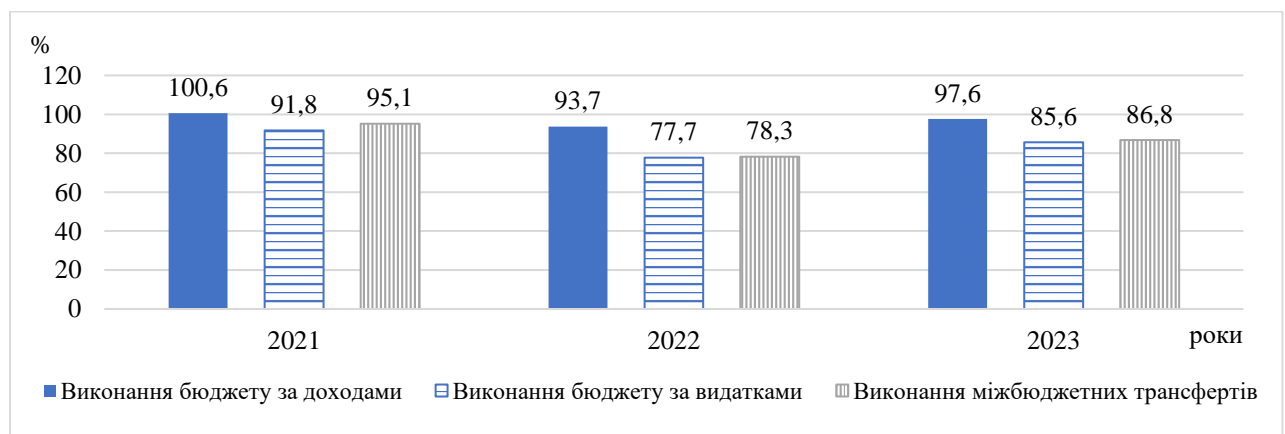

Рисунок 2.2 – Динаміка рівня виконання показників місцевих бюджетів за 2021-2023 рр. (побудовано на основі [24])

На фоні доволі незначного недовиконання за доходами, окрім суттєвих 6,3% у 2022 році, спостерігаємо хронічне недовиконання місцевих бюджетів за видатками : 2021 рік – на 8,2%, 2022 рік – на 22,3%, 2023 рік – на 14,4%, а це означає, що певна частина бюджетних програм не були профінансовані і громадяни недоотримали ті послуги, що були для них передбачені рішеннями про місцеві бюджети. Схожу динаміку із недовиконання демонструють і трансферти з Державного бюджету до місцевих бюджетів. Отже, бачимо узагальнену щодо усієї сукупності місцевих бюджетів України проблему щодо досягнення планових показників по видатковій частині місцевих бюджетів. Особливо яскраво вона постає на фоні більш високого рівня досягнення планових показників за доходами.

Проте кожен місцевий бюджет, як і громада – сільська чи міська, чи територія району або області, фінансовим відображенням котрої він виступає, має свої особливості, тому доцільно розглянути питання бюджетного планування в системі місцевих фінансів на прикладі конкретного місцевого бюджету. В даному випадку за основу ми візьмемо Березівську міську територіальну громаду Березівського району Одеської області. Березівська міська територіальна громада Березівського району Одеської області була утворена відповідно до рішення облради від 29.03.2017 року в межах імплементації адміністративно-територіальної реформи 2015–2020 років шляхом об'єднання Березівської міської ради та Вікторівської сільської ради. 17.07.2020 року до Березівської міської громади приєдналися села ще семи сільських рад. Загалом Березівська МТГ об'єднала 9 рад. Площа громади складає 684,7 км². Чисельність населення громади: 16659 чол., з них: міське населення – 9581 чол., а сільське населення – 7078 чол. Громада включає в себе чотири старостинські округи: Вікторівський, Гуляївський, Михайло-Олександрівський та Яснопільський.

Функції фінансового забезпечення життєдіяльності якої покладені на управління фінансів та економічного розвитку виконавчого комітету Березівської міської ради Одеської області. Основний вид діяльності даного

управління за КВЕД 84.11 «Державне управління загального характеру» [41]. Статус неприбуткової організації управління отримало в момент створення, разом із формуванням Березівської МТГ, 23.01.2018 в категорії «бюджетні установи». Управління фінансів та економічного розвитку є виконавчим органом Березівської міської ради. До основних завдань управління за положенням належать: «забезпечення складання проекту міського бюджету та прогнозу на наступні за плановим два бюджетні періоди; розробка пропозицій з удосконалення методів фінансового і бюджетного планування та здійснення витрат; здійснення загальної організації та управління виконанням міського бюджету, координація діяльності учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету тощо» [28]. Першою серед функцій управління в контексті бюджетного процесу на місцевому рівні є «Організація роботи, пов'язаної зі складанням проекту міського бюджету. Визначення порядку і термінів подання виконавчими органами міської ради та органами, що контролюють справляння надходжень бюджету, матеріалів для підготовки проекту міського бюджету. Складання проекту міського бюджету та прогнозу на наступні за плановим два бюджетні періоди і подання їх на розгляд Березівської міської ради, після схвалення виконавчим комітетом міської ради» [28]. Відповідно до цитованого вище, функції бюджетного планування на рівні місцевого бюджету Березівської МТГ покладені саме на управління фінансів та економічного розвитку виконавчого комітету Березівської міської ради. Бюджет Березівської МТГ – це головний планово-фінансовий документ, що регламентує фінансування діяльності місцевої влади та утворених нею бюджетних установ з метою забезпечення всебічного розвитку громади.

Головними розпорядниками за бюджетом Березівської МТГ виступають:

- Березівська міська рада;
- управління освіти, молоді, спорту та культури, охорони здоров'я та соціальної політики Березівської міської ради;
- управління фінансів та економічного розвитку виконавчого комітету Березівської міської ради.

Відмітимо, що більшість фінансування програм місцевого бюджету виконуються саме через двох перших розпорядників. Тоді як фінансове управління, в контексті специфіки своєї роботи щодо організації та складання проєкту місцевого бюджету, виконує програму за кодом 3710160 «Керівництво і управління» програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів, а також окремі субвенції з місцевого бюджету на співфінансування, якщо вони передбачені на бюджетний рік.

Далі детальніше ознайомимось із бюджетом Березівської МТГ, за складання котрого і відповідає управління фінансів та економічного розвитку. Структурно рішення про місцевий бюджет вміщує 7 додатків, котрі деталізують інформацію про доходи (додаток 1), фінансування (додаток 2), розподіл видатків (додаток 3), місцевий борг (додаток 4), міжбюджетні трансферти (додаток 5), розподіл коштів бюджету розвитку (додаток 6), розподіл витрат на реалізацію місцевих/регіональних програм (додаток 7).

У таблиці 2.3 проаналізована динаміка показників бюджету Березівської МТГ, розрахована на основі звітності управління фінансів та економічного розвитку (Додатки А, Б, В) .

Таблиця 2.3 – Динаміка показників бюджету Березівської МТГ за 2021-2023 рр.

Показники	2021 рік				2022 рік				2023 рік			
	план, млн грн	план уточн. млн грн	факт, млн грн	% вик.	план, млн грн	план уточн. млн грн	факт, млн грн	% вик.	план, млн грн	план уточн. млн грн	факт, млн грн	% вик.
Доходи,	151,803	212,876	232,924	109,42	174,802	198,025	217,74	109,96	135,767	240,816	228,978	95,08
в т.ч. офіційні трансферти	83,324	124,039	135,17	108,97	73,002	83,384	82,729	99,21	0	97,884	82,498	84,28
Видатки	151,803	224,98	214,57	95,37	174,802	219,153	201,728	92,05	135,767	271,795	246,636	90,74
Дефіцит/ Профіцит	0	0	18,354	-	0	-	16,012	-	0	-	-17,658	-

Джерело: складено автором

Як бачимо, щорічно під час затвердження рішення про місцевий бюджет першопочатковий бюджет Березівської МТГ планувався як бездефіцитний. Проте в процесі функціонування системи місцевих фінансів відбувалось уточнення планових показників як за доходами, так і за видатками. Динаміка планових та планових уточнених показників наведена на рисунках 2.3, 2.4 та 2.5.

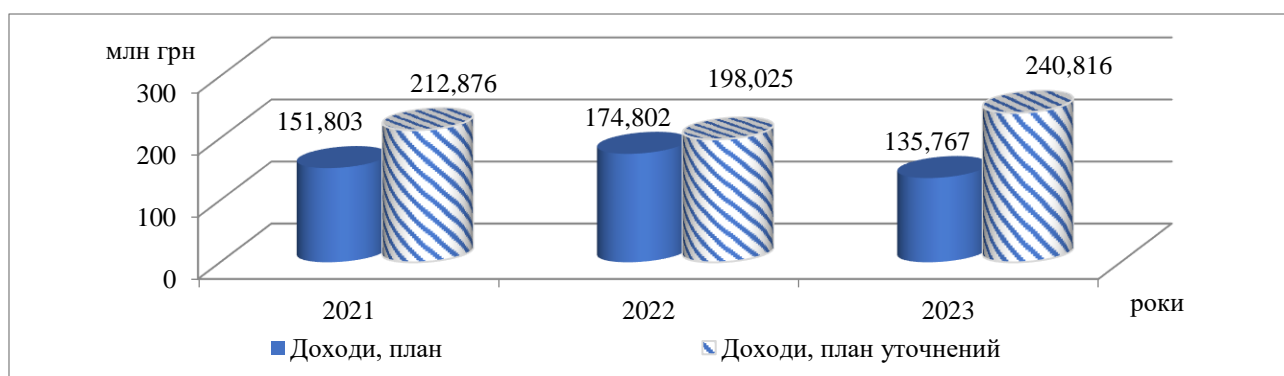

Рисунок 2.3 – Динаміка планових та планових уточнених доходів бюджету (із офіційними трансфертами) Березівської МТГ за 2021-2023 рр.

Планові, на дату затвердження рішення про місцевий бюджет Березівської МТГ, доходи із врахуванням офіційних трансфертів протягом усього дослідженого періоду є значно меншими ніж планові уточнені доходи. Так, приріст доходів за планом склав: у 2021 р. 40,2%; у 2022 р. лише 13,3%; а у 2023 р. вже аж 77,4%.

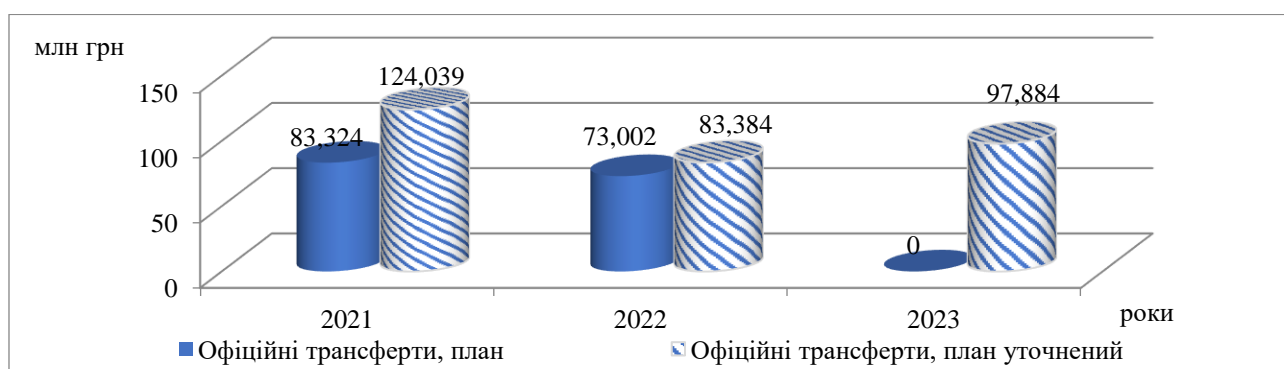

Рисунок 2.4 – Динаміка планових та планових уточнених офіційних трансфертів до бюджету Березівської МТГ за 2021-2023 рр.

Значну частку у плановому обсязі доходів бюджету Березівської МТГ становили у 2021-2022 рр. офіційні трансферти, а от у 2023 р. у план вони не були включені. Проте за уточненими даними у 2023 р. бюджет Березівської МТГ все ж таки мав отримати надходження офіційних трансфертів. Так, приріст офіційних трансфертів за планом склав: у 2021 р. 48,9%; у 2022 р. лише 14,2%; а у 2023 р. 100%, враховуючи, що спочатку вони не планувались.

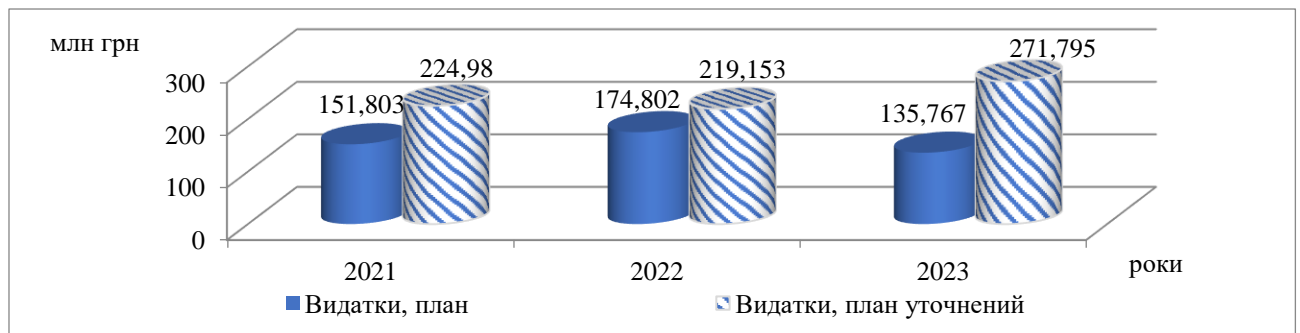

Рисунок 2.5 – Динаміка планових та планових уточнених видатків бюджету Березівської МТГ за 2021-2023 рр.

Відповідно із уточненням планових показників за доходами, уточнювались і планові показники за видатками. Так, приріст видатків бюджету за планом склав: у 2021 р. 48,2%; у 2022 р. 25,4%; а у 2023 р. 100,2%. Такі розбіжності у цифрах, з одного боку, свідчать про недосконалість бюджетного планування, а з іншого, про його гнучкість та адаптивність до раптових змін, особливо в умовах впливу обставин *force major*. Ще однією сутнісною характеристикою якості бюджетного планування є рівень досягнення планових показників (рисунки 2.6).

Як показує аналіз виконання бюджету Березівської МТГ, фактичні показники, в основному, повторюють загальну тенденцію місцевих бюджетів по Україні, тобто рівень виконання видатків є меншим за виконання доходів. Слід відмітити, що бюджет Березівської МТГ протягом 2021-2022 рр. за доходами демонстрував фактичне перевиконання. А вже у 2023 році фактичні і доходи, і видатки були меншими за планові їх суми, але відсоток недовиконання за видатками був у 2 рази більший, ніж на доходами.

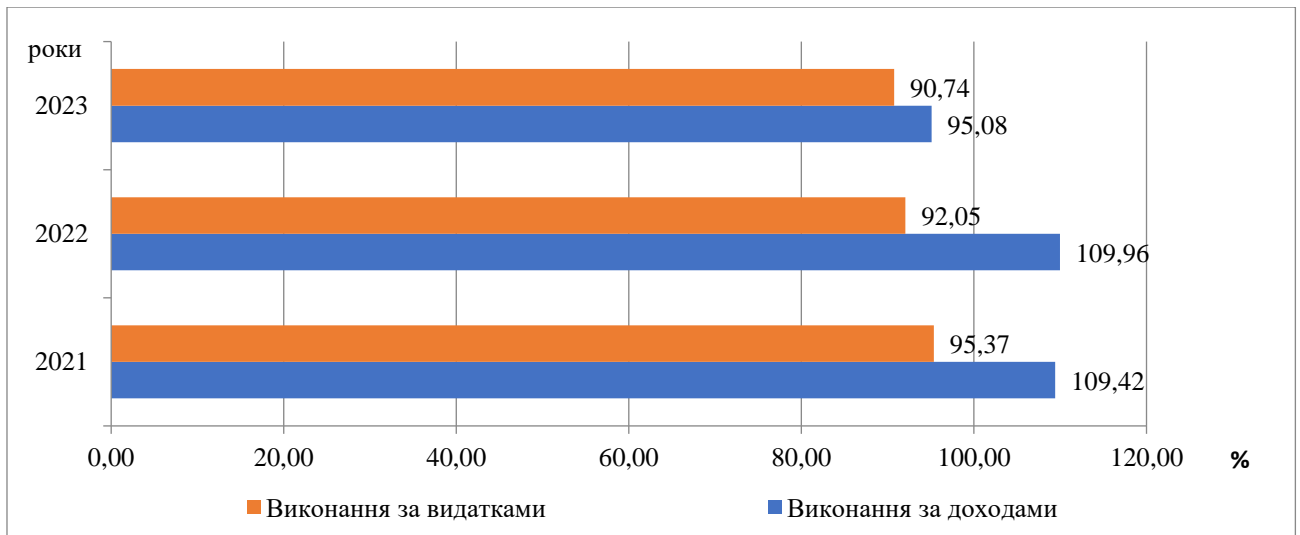

Рисунок 2.6 – Динаміка рівня виконання показників бюджету Березівської МТГ за 2021-2023 рр.

Розглянемо динаміку виконання планових показників в розрізі груп доходів та розпорядників за видатками місцевого бюджету (таблиця 2.4).

Якщо в розрізі груп доходів податкові перевиконуються протягом 2021-23 рр., неподаткові не досягли планового обсягу лише у 2022 році (більше всього «просіли» власні надходження бюджетних установ в частині надання ними платних послуг), надходження доходів від операцій з капіталом були перевиконані у 2021 р., зовсім не планувались ні у 2022 р., ні у 2023 р., проте в останньому відбулось незаплановане відчуження комунального майна на суму 479, 521 тис.грн, але відсоток виконання не розраховується. Щодо офіційних трансфертів, то бачимо у 2021 році перевиконання: базова дотація до місцевого бюджету була перерахована в плановому обсязі, на 100%, субвенції з державного бюджету були також виконані у планових обсягах, а от перевищення фактичних показників, на 122,33%, відбулось по субвенціях між місцевими бюджетами. У 2022 році офіційні трансферти були також виконані практично у планових обсягах, похибка до 1%: базова дотація до місцевого бюджету була перерахована в плановому обсязі, на 100%, по субвенції між місцевими бюджетами були недовиконані на 4%. У 2023 році трансферти у рішенні про місцевий бюджет, затверджений рішенням 26 сесії міської ради, не були заплановані, а пізніше планові показники були уточнені.

Таблиця 2.4 – Динаміка рівня виконання показників бюджету Березівської МТГ в розрізі груп доходів та розпорядників за видатками у 2021-2023 роках

Показники	Роки, %			Відхилення, +/-	
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022
Виконання за доходами					
Податкові надходження	109,96	119,0	102,19	+9,04	-16,81
Неподаткові надходження	105,14	95,38	101,55	-9,76	+6,17
Доходи від операцій з капіталом	161,37	-	-	-161,37	-
Офіційні трансферти	108,97	99,21	84,28	-9,76	-14,93
Виконання за видатками					
Березівська міська рада	96,82	90,49	92,45	-6,33	+1,96
- 0100 державне управління	97,42	97,53	99,13	+0,11	+1,6
- 2000 охорона здоров'я	92,26	66,50	86,90	-25,76	+20,4
- 3000 соціальний захист та соціальне забезпечення	95,51	94,45	99,93	-1,06	+5,48
- 4000 культура і мистецтво	95,87	90,29	97,71	-5,58	+7,42
- 5000 фізична культура і спорт	100	-	-	-	-
- 6000 житлово-комунальне господарство	98,64	85,81	95,10	-12,83	+9,29
- 7000 економічна діяльність	99,59	98,95	91,48	-0,64	-7,47
- 8000 інша діяльність	74,02	95,97	98,72	+21,95	+2,75
Управління МСКОЗСП Березівської міської ради	94,59	94,21	89,96	-0,38	-4,25
- 0100 державне управління	100	100	99,8	0	-0,2
- 1000 освіта	98,92	91,00	99,53	-7,92	+8,53
- 4000 культура і мистецтво	89,90	93,29	99,73	+3,39	+6,44
- 5000 фізична культура і спорт	99,62	97,63	98,14	-1,99	+0,51
- 7000 економічна діяльність	97,77	-	-	-97,77	-
Управління фінансів та економічного розвитку Березівської міської ради	95,86	58,72	82,8	-37,14	+24,08
- 0100 державне управління	100	99,92	100	-0,08	+0,08
- 8700 резервний фонд	0	0	0	0	0
- 9000 міжбюджетні трансферти	99,53	79,60	99,28	-19,93	+19,68

Джерело: складено автором

Відмітимо, що місцевий бюджет не отримував базової дотації у 2023 році, відповідно індекс його податкоспроможності потрапив у межі 0,9-1,1, коли

вирівнювання не здійснюється. За уточненим планом в місцевому бюджеті було передбачено додаткову дотацію з державного бюджету, субвенції в рамках Програми з відновлення тощо. Субвенції між місцевими бюджетами мали спрямування на освіту та інвестиційні проєкти, та були виконані на 96-98%.

Знову бачимо хронічне недовиконання планових показників за видатками за всіма трьома розпорядниками місцевого бюджету.

Важливим показником, що характеризує якість бюджетного планування, є також збалансування доходів та видатків. На початковому етапі, на дату затвердження рішення про місцевий бюджет, бюджет Березівської МТГ протягом усього дослідженого періоду планувався як бездефіцитний. Проте у процесі виконання та за результатами звітного бюджетного року такого стану бюджету не вдалось досягти (рисунок 2.7).

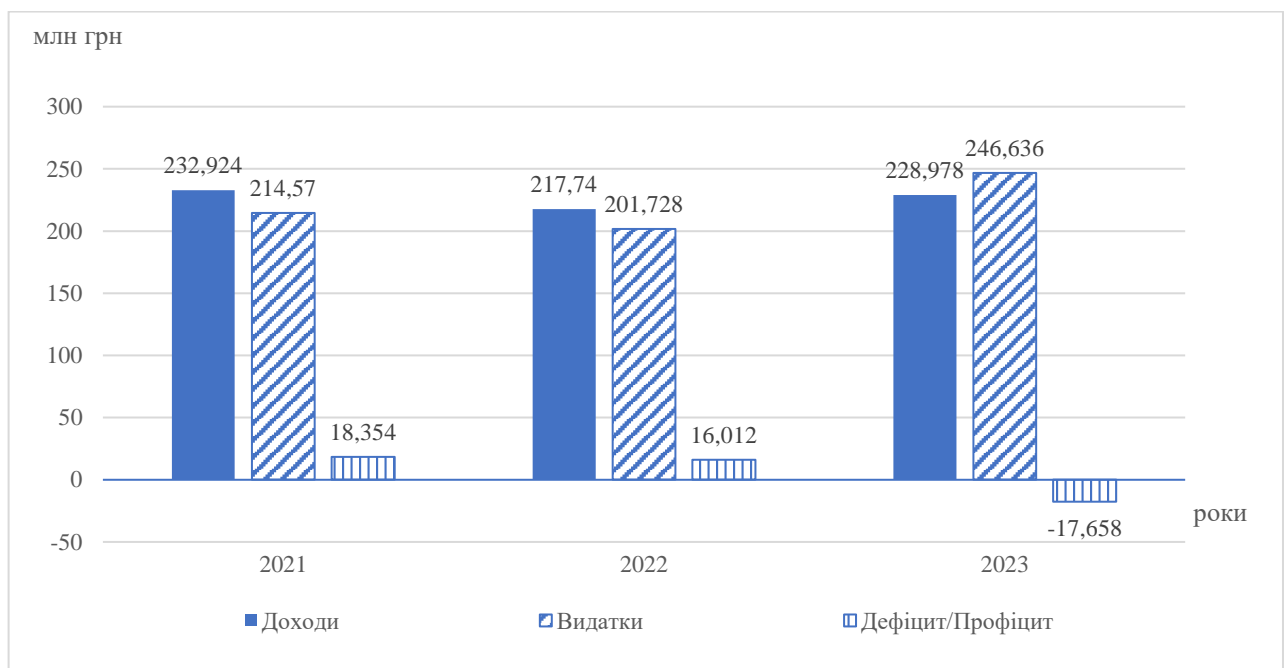

Рисунок 2.7 – Баланс показників бюджету Березівської МТГ за 2021-2023 рр.

За даними балансування фактичного виконання бюджету Березівської МТГ у 2021-2022 рр. було отримано перевищення фактичних надходжень над здійсненими видатками, тобто профіцит місцевого бюджету у сумах 18,354 млн грн у 2021 р. та 16,012 млн грн у 2022 р. А от вже у 2023 р. наявний дефіцит у

сумі 17,658 млн грн. Цей факт, в основному, пояснюється недовиконанням бюджету за доходами на 4,92%.

Отже, проведений аналіз стану бюджетного планування в системі місцевих фінансів за матеріалами управління фінансів та економічного розвитку виконавчого комітету Березівської міської ради демонструє наявність певних проблемних питань в процесі формування показників доходів та видатків місцевого бюджету.

По-перше, планові та планові уточнені за рік показники суттєво відрізняються в сторону перевищення останніх, тобто точність формування показників під час складання проєкту місцевого бюджету не є достатньою. Якщо планові показники, що затверджуються у рішенні про місцевий бюджет, потребують постійного уточнення, отже проведені на стадії планування розрахунки не мали потрібної точності або ж базувались на нерелевантній інформації. Навіть із врахуванням того факту, що бюджетне планування протягом періоду здійснювалось в надскладних умовах, точність формування планових показників потребує покращення.

По-друге, динаміка рівня досягнення запланованого також доволі різнонаправлена. У 2021-2022 році за доходами спостерігалось перевиконання, тобто певні джерела були або не враховані в плані, або їх податкоспроможність була оцінена не в повному обсязі; у 2023 році – план за доходами був недовиконаний, тобто очікування надходжень були перебільшені. А от за видатками доволі чітка та невтішна тенденція недовиконання, і рівень недовиконання тільки наростав. Отже, знову розрахунки та обґрунтування під час планування видатків недостатньо точні.

2.2 Напрями удосконалення бюджетного планування в системі місцевих фінансів на основі аналізу діяльності управління фінансів та економічного розвитку виконавчого комітету Березівської міської ради

Бюджетне планування в системі місцевих фінансів включає не тільки формування проєкту бюджету відповідної території, що було проаналізовано нами у попередньому розділі кваліфікаційної роботи, а ще й формування основного планового документу – кошторису – самого місцевого фінансового органу. В нашому випадку це є управління фінансів та економічного розвитку виконавчого комітету Березівської міської ради (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5 – Динаміка доходів та видатків кошторису управління фінансів та економічного розвитку виконавчого комітету Березівської міської ради за 2021-2023 рр.

У тисячах гривень

Найменування	Код	Роки			Відхилення, +/-	
		2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022
Надходження - усього	-	2313,8	2313,8	2452,3	0	+138,5
Надходження коштів із загального фонду	-	2313,8	2313,8	2452,3	0	+138,5
Надходження коштів із спеціального фонду	-	0	0	0	0	0
Видатки та надання кредитів - усього	-	2313,8	2313,8	2452,3	0	+138,5
Поточні видатки	2000	2313,8	2313,8	2452,3	0	+138,5
Оплата праці і нарахування на заробітну плату	2100	2313,8	2313,8	2372,3	0	+138,5
Оплата праці	2110	1830,8	1830,8	1944,3	0	+113,5
Заробітна плата	2111	1830,8	1830,8	1944,3	0	+113,5
Нарахування на заробітну плату	2120	403,0	403,0	428,0	0	+25,0
Використання товарів і послуг	2200	80,0	80,0	80,0	0	0
Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	2210	60,0	55,0	55,0	-5,0	0
Оплата послуг (крім комунальних)	2240	15,0	20,0	20,0	+5,0	0
Видатки на відрядження	2250	5,0	5,0	5,0	0	0

Джерело: складено автором

Фінансування діяльності управління фінансів та економічного розвитку, яка полягає у виконання ним функцій з керівництва та управління у сфері фінансів, відбувається по загальному фонду місцевого бюджету. Як бачимо заплановані у кошторисі надходження та видатки не змінювались протягом 2021-22 років, і сума їх залишалась незмінною у розмірі 2313,8 тис.грн, а от у 2023 році відбулось зростання на 138,5 тис.грн. Більшість в обсязі цього зростання припало на видатки за КЕКВ 2111 «Оплата праці», і відповідно за КЕКВ 2120 «Нарахування на заробітну плату» – на 25 тис.грн. Структура витрат управління за обмінними операціями наведена у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Структура витрат за обмінними операціями управління фінансів та економічного розвитку виконавчого комітету Березівської міської ради за 2021-2023 роки

Показники	Код рядка	Роки			Абс.відхилення, грн	
		2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022
Витрати на оплату праці	2820	81,30	81,97	81,73	0,66	-0,24
Відрахування на соціальні заходи	2830	16,01	15,61	15,42	-0,40	-0,19
Матеріальні витрати	2840	1,71	1,79	1,52	0,07	-0,27
Амортизація	2850	0,91	0,64	1,33	-0,27	0,70
Інші витрати	2860	0,06	0,00	0,00	-0,06	0,00
Усього	2890	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

Джерело: складено автором

Найбільшу питому вагу у витратах за обмінними операціями займають витрати на оплату праці та нарахування ЄСВ, оскільки управління виконує свої обов'язки в межах функції загальнодержавного управління (рисунок 2.8).

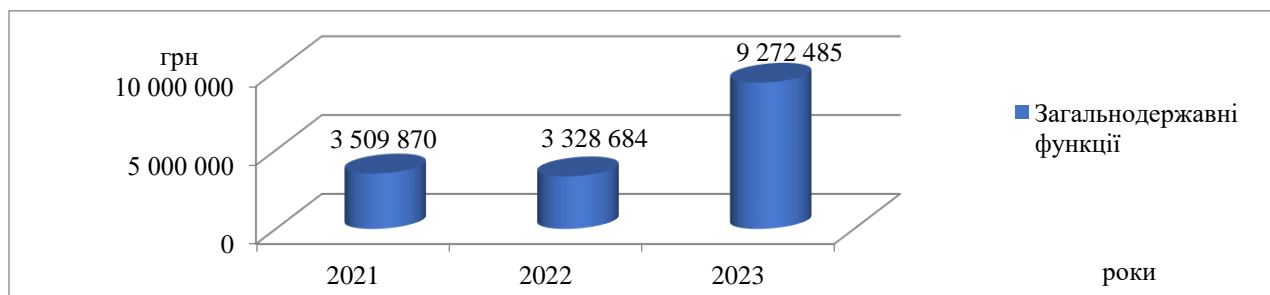

Рисунок 2.8 – Динаміка видатків на загальнодержавні функції за 2021-2023 рр.

Більшість коштів на загальнодержавні функції, що проходять через управління фінансів як розпорядника, становлять офіційні трансферти, що перераховуються через управління і є витратами за необмінними операціями. Іншу ж частину коштів – витрати за обмінними операціями – становлять витрати на виконання бюджетних програм (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7 – Динаміка надходження та використання коштів загального фонду управління фінансів та економічного розвитку виконавчого комітету Березівської міської ради за 2021-2023 роки

Показники	Роки			Абс.відхилення, грн	
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022
1	2	3	4	5	6
3710160 - Керівництво і управління у відповідній сфері у містах, селищах, селах, територіальних громадах					
Затверджено на звітний рік	1902017,01	1887907	2435424,66	-14110,01	547517,66
2111	1533456,17	1551723	1956409	18266,83	404686
2120	302040,44	295520	369148,32	-6520,44	73628,32
2210	48603	28614	89990	-19989	61376
2240	16740	12050	19877,3	-4690	7827,3
2250	1177	0	0	-1177	0
Касові за звітний період	1902017,01	1886456	2435422,9	-15561,01	548966,9
2111	1533456,17	1551722,44	1956407,24	18266,27	404684,8
2120	302040	295519,35	369148,32	-6520,65	73628,97
2210	48603	28614	89990	-19989	61376
2240	16740	10600	19877,34	-6140	9277,34
2250	1177	0	0	-1177	0
% виконання	100,00	99,92	100,00	-0,08	0,08
2111	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00
2120	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00
2210	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00
2240	100,00	87,97	100,00	-12,03	12,03
2250	100,00	-	-	-100	-
3719800 - Субвенція з місцевого бюджету державному бюджету на виконання програм соціально-економічного розвитку регіонів					
Затверджено на звітний рік за КЕКВ 2620	200000	448500	660000	248500,00	211500,00
Касові за звітний період	198253,55	357000	654677,66	158746,45	297677,66
% виконання	99,13	79,60	99,19	-19,53	19,59
3719770 - Інші субвенції з місцевого бюджету					
Затверджено на звітний рік за КЕКВ 2620	231209,01	2175045	2800000	1943835,99	624955,00
Касові за звітний період	230132,58	1078560,55	2800000	848427,97	1721439,45
% виконання	99,53	49,59	100,00	-49,95	50,41
3718710 - Резервний фонд місцевого бюджету					
Затверджено на звітний рік	150000	1145795	1252797	995795,00	107002,00
Касові за звітний період	0	0	0	00	
% виконання	0	0	0	0	0

Джерело: складено автором

Оскільки, складений за програмно-цільовим методом бюджет являє собою сукупність бюджетних програм, то оцінювати ефективність планування можна через оцінку ефективності виконання конкретних бюджетних програм. Управління фінансів та економічного розвитку є відповідальним виконавцем за програмою 3710160 «Керівництво і управління у відповідній сфері у містах, селищах, селах, територіальних громадах» (таблиця 2.8).

Таблиця 2.8 – Відомості з паспорту бюджетної програми 3710160 «Керівництво і управління у відповідній сфері у містах, селищах, селах, територіальних громадах» за 2021-2023 роки

№ з.п.	Показники	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
		План	Факт	План	Факт	План	Факт
1	Цілі бюджетної програми: Забезпечення виконання наданих законодавством повноважень у сфері фінансів та економіки						
2	Мета бюджетної програми: Забезпечення ефективної діяльності у сфері фінансів та економічного розвитку						
3	Напрями використання бюджетних коштів (загальний фонд)	1902017,01	1902017,01	1887907	1886456	2435424,66	2435422,9
4	Результативні показники бюджетної програми						
5	Затрат						
6	- кількість штатних одиниць	14	14	14	14	14	14
7	- витрати на оплату праці	1835496,61	1835496,17	1847243	1847241,79	2325557	2325555,56
8	- витрати на МТЗ	48603	48603	28614	28614	89990	89990
9	- витрати на комунальні послуги	16740	16740	12050	10600	19877,3	19877,34
10	- інші видатки	1177	1177	0	0	0	0
11	Продукту						
12	- кількість листів, звернень тощо	1 470,00	1 465,00	1 500,00	1 449,00	1 400,00	1 3990,00
13	- кількість виданих актів	110,00	110,00	130,00	130,00	120,00	120,00
14	- кількість сесій, засідань, нарад	170,00	170,00	180,00	180,00	150,00	150,00
15	Ефективності						
16	- середні витрати на оплату праці	131107	131107	131946	131946	166111	166111
17	- кількість актів на 1 працівника	8	8	9	9	9	9
18	кількість сесій, засідань, нарад на 1 працівника	12	12	13	13	11	11
19	Якості						
20	відсоток вчасно виконаних листів, звернень, заяв тощо	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
21	відсоток використання коштів на утримання установи	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Джерело: складено автором

Як бачимо з проведених у таблицях 2.7 та 2.8 порівнянь запланованих та фактично досягнутих результативних показників за бюджетною програмою 3710160 «Керівництво і управління у відповідній сфері у містах, селищах, селах, територіальних громадах» управлінням фінансів та економічного розвитку виконавчого комітету Березівської міської ради у 2021-2023 роках ефективність виконання становить 99%. Дещо меншою за планову була лише кількість листів та звернень, опрацьованих управлінням.

За програмою 3719800 «Субвенція з місцевого бюджету державному бюджету на виконання програм соціально-економічного розвитку регіонів» ефективність на основі рівня досягнення планових показників була низькою лише у 2022 році, коли дана субвенція була передана не в повному обсязі, а лише 79,6%.

За програмою 3719770 «Інші субвенції з місцевого бюджету» ефективність на основі рівня досягнення планових показників була низькою лише у 2022 році, коли дана субвенція була передана в обсязі, менше половини планової, лише 49,59%. Слід зазначити, що цільове спрямування даних субвенцій полягає в наступному: програми підтримки ЗСУ, програми профілактики та протидії злочинності на території громади, цільові програми цивільного захисту населення, тобто повністю відповідають викликам сьогодення.

Відмітимо, що протягом дослідженого періоду кошти резервного фонду жодного разу не були використані, тобто непередбачувані обставини, на які планується резервування коштів, не наступали.

Отже, розглянуті процедури бюджетного планування в системі місцевих фінансів за матеріалами управління фінансів та економічного розвитку виконавчого комітету Березівської міської ради в 2021-2023 роках дають змогу зробити певні узагальнення та пропозиції щодо вдосконалення (рисунок 2.9). Загальним недоліком у виконанні планів є незбалансованість у перевиконанні доходів та недовиконанні видатків. І цей тренд ми побачили як по місцевих бюджетах загалом, так і на прикладі конкретного бюджету Березівської МТГ.

Рисунок 2.9 – Напрями вдосконалення бюджетного планування в системі місцевих фінансів (запропоновано автором)

Діяльність щодо вдосконалення методології використання програмно-цільового методу має проводитись системно і комплексно у декількох напрямках.

Створення єдиної методичної бази для застосування програмно-цільового методу складання бюджету та середньострокового планування у системі місцевих фінансів, розробка методики стратегічного планування діяльності розпорядників бюджетних коштів у відповідності із стратегічними пріоритетами розвитку територіальних громад. Метою цього є створення бази для успішної імплементації середньострокового бюджетного планування, навчання здійснення бюджетування на основі програмно-цільового методу фахівців фінансових органів місцевого самоврядування та розпорядників коштів місцевого бюджету. Застосування моніторингу та проведення оцінки результативності в виконання місцевого бюджету зможе забезпечити

раціональне використання бюджетних ресурсів громади та покращити процедури прийняття рішень в процесі формування бюджетних програм та якість надання бюджетних послуг. Ефективна система моніторингу та оцінки бюджетних програм у процесі планування забезпечить внутрішнє оцінювання програм установами, що їх виконують, а не лише, наприклад, органами державного аудиту в процесі наступного державного фінансового контролю. Система моніторингу має вміщати показники та критерії, що піддаються вимірюванню, а також збір та накопичення статистичних даних для здійснення компаративного аналізу і надання адекватної оцінки результативності бюджетних програм. І найважливіше, це розробка заходів та критеріїв відповідальності за досягнення результативних показників бюджетних програм.

Ще одним важливим напрямком для забезпечення ефективності виконання бюджетних програм та прозорості використання бюджетних коштів, потрібно посилити контроль за якістю надання публічних послуг. Рівень якості та задоволеності отримувачів публічних послуг можна оцінити шляхом опитування їх споживачів послуг або за результатами аналізу певних опосередкованих показників та факторів. Після обробки зібраної «зворотної» інформації з метою підвищення ефективності та успішного виконання бюджетних програм, результати оцінки будуть використані задля коригування програм місцевого бюджету та змін в процесі реалізації програм тощо.

На сьогодні в Україні процедури та методи бюджетного планування в системі місцевих фінансів знаходяться на стадії свого становлення та адаптації провідного зарубіжного досвіду. Урядом та Мінфін постійно розробляють заходи та методичні рекомендації вдосконалення даних процесів, зниження обсягів недовиконання планових показників, боротьбу із тіньовим сектором економіки тощо. Однак, як показує практика, імплементація даних заходів потребує ширших часових рамок, адже здебільшого носить локальний характер, оскільки новостворені ОТГ дуже поступово переходять на нові практики планування місцевих бюджетів в складних умовах сьогодення.

Висновки

Відповідно до мети та поставлених в кваліфікаційній роботі завдань в процесі дослідження нами було обґрунтовано теоретико-методичні засади бюджетного планування в системі місцевих фінансів та визначено пріоритетні напрямки щодо його вдосконалення.

У першому розділі кваліфікаційної роботи: досліджено економічну сутність поняття «бюджетне планування», узагальнено наукові підходи до його трактування, окреслено роль та місце бюджетного планування в системі місцевих фінансів. Ефективність бюджетної політики територіальної громади значною мірою залежить від ефективності бюджетного планування. Науково-обґрунтований підхід до бюджетного планування є важливою складовою системи місцевих фінансів, за ефективного функціонування якої відбувається безперебійне фінансування бюджетної сфери територіальної громади та фінансування її соціально-економічного розвитку і забезпечення добробуту її жителів.

Нормативно-правовою базою для процедур бюджетного планування є Бюджетний України, яким регламентований бюджетний процес як на державному, так і на місцевому рівнях. У відповідності із законодавством було досліджено функції, етапи та методи планування показників місцевих бюджетів. Висвітлена особлива роль в плануванні саме видаткової частини бюджетів об'єднаних територіальних громад. Охарактеризовані особливі складові програмно-цільового методу у бюджетному процесі на місцевому рівні. На відміну від бюджету, складено за традиційною методикою, застосування програмно-цільового методу забезпечує таку функцію фінансового контролю, котра базуватиметься на результатах програми. В умовах застосування програмно-цільового методу відповідальний виконавець отримує ресурси для надання публічних послуг, межі для котрих чітко визначені: якісні показники, кількість і періодичність тощо. Це сприяє

всесторонній оцінці функціонування виконавця, що чинить позитивний вплив на якість послуг, зростання ефективності видатків, розширення відповідальності бюджетних установ за результати праці, досягнення стратегічних цілей.

На основі Бюджетного кодексу проаналізовані особливості здійснення середньострокового бюджетного планування в системі місцевих бюджетів загалом та із врахуванням умов воєнного стану.

У другому розділі кваліфікаційної роботи: здійснено аналітичну оцінку стану бюджетного планування в системі місцевих фінансів України, проведено аналіз рівня досягнення планових показників місцевих бюджетів, а також дано загальну характеристику діяльності та проведено оцінку якості бюджетного планування в системі місцевих фінансів управління фінансів та економічного розвитку виконавчого комітету Березівської міської ради в 2021-2023 роках.

На фоні доволі незначного недовиконання за доходами, окрім суттєвих 6,3% у 2022 році, спостерігаємо хронічне недовиконання місцевих бюджетів за видатками : 2021 рік – на 8,2%, 2022 рік – на 22,3%, 2023 рік – на 14,4%, а це означає, що певна частина бюджетних програм не були профінансовані і громадяни недоотримали ті послуги, що були для них передбачені рішеннями про місцеві бюджети. Схожу динаміку із недовиконання демонструють і трансферти з Державного бюджету до місцевих бюджетів. Отже, бачимо узагальнену щодо усієї сукупності місцевих бюджетів України проблему щодо досягнення планових показників по видатковій частині місцевих бюджетів. Особливо яскраво вона постає на фоні більш високого рівня досягнення планових показників за доходами.

Базою забезпечення матеріального добробуту населення є ефективне використання інструментарію місцевих фінансів. Кожен місцевий бюджет, як і громада, має свої особливості, тому доцільно було розглянути питання бюджетного планування в системі місцевих фінансів на прикладі конкретного місцевого бюджету. Нами досліджено діяльність управління фінансів та економічного розвитку виконавчого комітету Березівської міської ради, на яке відповідно до законодавства покладено завдання зі складання прогнозу

місцевого бюджету та проєктів бюджету Березівської міської МТГ на кожен бюджетний рік. В ході аналізу було виявлено, що даному бюджету притаманна та ж сама тенденція в частині досягнення запланованих показників, що і по всіх місцевих бюджетах: рівень виконання видатків є меншим за виконання доходів. Слід відмітити, що бюджет Березівської МТГ протягом 2021-2022 рр. за доходами демонстрував фактичне перевиконання. А вже у 2023 році фактичні і доходи, і видатки були меншими за планові їх суми, але відсоток недовиконання за видатками був у 2 рази більший, ніж на доходами. Слід відмітити, що на початковому етапі на дату затвердження рішення про місцевий бюджет бюджет Березівської МТГ протягом усього дослідженого періоду планувався як бездефіцитний. За даними балансування фактичного виконання бюджету Березівської МТГ у 2021-2022 рр. було отримано перевищення фактичних надходжень над здійсненими видатками, тобто профіцит місцевого бюджету у сумах 18,354 млн грн у 2021 р. та 16,012 млн грн у 2022 р. А от вже у 2023 р. наявний дефіцит у сумі 17,658 млн грн. Цей факт, в основному, пояснюється недовиконанням бюджету за доходами на 4,92%.

Отже, проведений аналіз стану бюджетного планування в системі місцевих фінансів за матеріалами управління фінансів та економічного розвитку виконавчого комітету Березівської міської ради демонструє наявність певних проблемних питань в процесі формування показників доходів та видатків місцевого бюджету.

В результаті до проведених в роботі досліджень, аналітичних порівнянь та розрахунків, було сформовано напрями удосконалення бюджетного планування в системі місцевих фінансів на основі аналізу діяльності управління фінансів та економічного розвитку Березівської міської ради. Зокрема, створення єдиної методичної бази складання місцевого бюджету та прогнозу; введення моніторингу та проведення оцінки результативності; контроль за якістю надання публічних послуг шляхом проведення опитування жителів громади та врахування побажань щодо якості, вчасності та доцільності тих чи інших публічних послуг, що фінансуються за кошти місцевого бюджету.

Список використаних джерел

1. Артус М.М. Бюджетна система України : навчальний посібник / М.М. Артус, Н.М. Хижа. – Київ : Європ. ун-т, 2005. – 220 с.
2. Базилевич В.Д., Державні фінанси: навч. посіб./ В.Д. Базилевич, Л.О. Баластрик – К.: Атіка, 2004. – 368 с.
3. Благун І.Г. Бюджетний менеджмент: навч.посіб. / І.Г. Благун, Р.М. Воронко, М.Л. Бучкович. – Львів: Магнолія 2006, 2009. – 224 с.
4. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії / Ш. Бланкарт. – К.: Либідь, 2000 – 645 с.
5. Бюджетний кодекс: закон України № 2456-VI, від 08.07.2010 р.// Офіційний сайт ВРУ. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/geuTHWEz> (дата звернення: 14.04.2024)
6. Бюджетний менеджмент : підручник / за заг. ред. В. Федосова. – Київ : КНЕУ, 2004. – 864 с.
7. Бюджетний менеджмент: навч. посіб./ Л.В. Панкевич, М.А. Зварич, П.Я. Могиляк та ін. – К.: Знання, 2006. – 293 с.
8. Василик О.Д. Бюджетна система України : підручник / О.Д. Василик, К.В. Павлюк – Київ : Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с.
9. Василик О.Д. Державні фінанси України: підручн./ О.Д. Василик, К.В. Павлюк. – К.: ЦУЛ, 2004. – 608 с.
10. Галушка Є.О. Бюджетний менеджмент: навч.-метод. посіб./ Є.О. Галушка – Чернівці: Книги ХХІ, 2007. – 280 с.
11. Дем'янишин В.Г. Бюджетне планування та його особливості в умовах демократичних перетворень / В.Г. Дем'янишин // Світ фінансів. – 2004. – Вип. 1. – С. 62–71.
12. Деркач Н.І., Гордєєва Л.П. Бюджет та бюджетний процес в Україні : навч.посібн. / Н.І. Деркач, Л.П.Гордєєва. – Дніпропетровськ : Пороги, 1995. – 256 с.

13. Євдокімова М. О. Місцеві фінанси: навч. посібник / М. О. Євдокімова. – ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. – Х., 2014. – 343 с.
14. Загородній А.Г. Фінансовий словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. – Львів : Центр Європи, 1997. – С. 335.
15. Західна О.Р. Аналіз дохідної частини місцевих бюджетів України в умовах воєнного стану / О. Р. Західна, Н.Б. Бундз // «Молодий вчений». – 2022. – № 12 (112). – С. 84 –91.
16. Клець Л.Є. Бюджетний менеджмент: навч. посіб. / Л.Є. Клець – К.: ЦНЛ, 2007. – 640 с.
17. Корнієнко Н. М. Планування видатків державного бюджету як інструмент соціально-економічного зростання / Н. М. Корнієнко // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. 12–2. – С. 123–128.
18. Коробко Г. О. Використання зарубіжного досвіду бюджетного планування в Україні / Г. О. Коробко, Н. В. Жолобнюк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/xeuTJtKW> (дата звернення: 14.04.2024)
19. Левкіський І. Б. Методи бюджетного планування місцевих фінансів / І. Б. Левкіський // Економічний простір. – 2020. - №154. – С. 197-201.
20. Ломачинська І.А. Децентралізація місцевих бюджетів в Україні: виклики в період війни / І.А. Ломачинська, І.Є. Чуркіна // Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». –2022. – № 20. – С. 29 –31.
21. Мигович Т.М. Бюджетне планування в умовах децентралізації / Т.М. Мигович, Р.Я. Мороз, Н.А. Тимків // Молодий вчений – 2018– № 10 – С.356-359
22. Мінфін: Уряд схвалив законопроект про відновлення середньострокового планування для місцевих бюджетів// Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/UeeAiWpz>(дата звернення: 14.04.2024)
23. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади : навчальний посібник / Н.В. Васильєва та ін. – Київ : Національна академія державного управління при Президентові України, 2017. – 119 с.

24. Місцеві бюджети // Державний веб-портал бюджету для громадян [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://openbudget.gov.ua> (дата звернення: 14.04.2024)

25. Місцеві фінанси у схемах і таблицях : навч. посіб. / М. А. Гапонюк, А. Є. Буряченко, В. П. Яцюта та ін./ за заг. ред. В. М. Федосова. – К. : КНЕУ, 2010. – 600 с.

26. Наталенко Н.В. Фінанси та бюджет об'єднаної громади / Н.В. Наталенко. – Київ : Легальний статус, 2016. – 72 с.

27. Онищук І., Остріщенко Ю. Настільна книга голови ОТГ: місцеві бюджети / І. Онищук, Ю. Остріщенко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/1euTJBV5> (дата звернення: 26.04.2024)

28. Офіційний сайт Березівської міської ради Одеської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://berezivka-gromada.gov.ua/> (дата звернення: 26.04.2024)

29. Панченко Ю. Артур Лаффер: Вам доведеться робити те, що робили в Європі 100 років тому, а не зараз / Ю. Панченко // Європейська правда. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/feuTJ7um> (дата звернення: 06.05.2024)

30. Піхоцька О. М. Аналіз виконання бюджетів в період воєнного стану / О.М. Піхоцька, Ю.В. Ющик // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2022. – Вип. 35. – С. 25 –32.

31. Планування місцевих бюджетів на основі програмно-цільового методу: навч.посіб. / під заг.ред. В.В.Зубенко. – К., 2013. – 120 с.

32. Посаднєва О. М. Проблематика бюджетного планування в умовах макроекономічної нестабільності / О. М. Посаднєва, Я. М. Рибіцька // Науковий вісник УжНУ. – 2021. – Вип.36. – С.123-129.

33. Про внесення змін до БКУ щодо забезпечення передбачуваності бюджетної політики та посилення боргової стійкості : Закон України № 3278-ІХ, від 27.07.2023 р. // Офіційний сайт ВРУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/eeuTK6WE> (дата звернення: 06.05.2024)

34. Про основи національного спротиву : Закон України № 1702-IX, від 16.07.2021 р. // Офіційний сайт ВРУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> (дата звернення: 06.05.2024)
35. Проказа Т.В. Теоретичні засади фінансового планування та прогнозування / Т.В. Проказа // Економіка промисловості. – 2011. – № 2–3. – С. 250–256.
36. Прохорова Т.П. Фінанси: конспект лекцій, Ч.1./ Т.П. Прохорова – Х.: ХДЕУ, 2002. – 96 с.
37. Савчук С. В. Теоретичні основи формування бюджетної політики на місцевому рівні як основи бюджетного планування / С. В. Савчук //36. матеріалів наук. конф. –Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – С. 149-153.
38. Сафонова Л.Д. Бюджетний менеджмент : навч.-метод.посібник. – Київ : КНЕУ, 2001. – 186 с.
39. Сідельникова Л.П. Організаційно-правові засади формування бюджетних ресурсів держави / Л.П. Сідельникова // Бізнес Інформ. – 2015. – № 10. – С. 335–340.
40. Тарасюк М. Бюджетне планування в Україні / М. Тарасюк // вісник КНТЕУ. – 2018. – № 2. – С.19-31.
41. Управління фінансів та економічного розвитку Березівської міської ради // Opendatabot [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://opendatabot.ua/c/41883287>(дата звернення: 06.05.2024)
42. Фетіщенко Є. М. Планування видатків державного бюджету: теоретико-методологічний аспект / Є. М. Фетіщенко // Вісник НАДУ при Президентіві України. – 2016. – № 2. – С. 84-93
43. Фещенко Л.В. Бюджетна система України: навч. посіб./ Л.В. Фещенко, П.В. Проноза, Н.В. Кузьминчук – К.: Кондор, 2008. – 440 с.
44. Фінанси : навч. пос. / В.С. Загорський та ін. – Київ : Знання, 2006. – 247 с.
45. Чечетов М.В. Бюджетний менеджмент: навч. посіб., в 2-х ч., Ч.1. / М.В. Чечетов, Н.Ф. Чечетова, А.Ю. Бережна. – Х.: Инжек, 2004. – 560 с.
46. Юрій С.І. Казначейська система: підруч. / С.І. Юрій, В.І. Стоян, М.Й. Мац – Т.: Карт-бланш, 2008. – 590 с.

Додатки